

ER
Rijec

IZBOR
2015.

hkz
wiesbaden

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT WIESBADEN

FRANKFURTER
BUCHMESSE

Die Zeitschrift Das Wort - Riječ Nummer 47 wird auf dem Messestand der Republik Kroatien anlässlich der Internationalen Buchmesse in Frankfurt am Main am Samstag, den 17. Oktober 2015, in der Halle 5.0 D117, ab 12:00 Uhr vorgestellt. Die Zeitschrift Das Wort- Riječ konnte in der neueste Ausgabe ein Essay herausbringen über die Spiegelung der indischen Kultur in den kroatischen Literatur - dank der finanziellen Unterstützung des Landesamtes für die Kroaten außerhalb der Republik Kroatien.

Indien präsentierte sich im Jahr 2006 als Ehrengast auf der Frankfurter Buchmesse. Die indische Geschichte, Kultur und Kunst haben tiefe Spuren in der kroatischen Literatur hinterlassen. Die magische Welt des Orients ist in kroatischen Volksliedern wieder zu finden. Das Thema Indien ist in den Werken von Marco Polo, Marin Držić, Mavro Vetranočić, Ivan Gundulić und anderen enthalten. Benedict Kotruljević bringt bereits im 15. Jahrhundert in seinem Werk *De Navigatione* eine Beschreibung des Weges nach Indien, wo ein wenig später die kroatische Republik Dubrovnik eine Handelskolonie gründete. Die Tradition der Übersetzung wurde durch die mündliche Überlieferung sowie z.B. die Bildungsarbeit von Matija Antun Reljković abgerundet. Zeitgenössische Monographien, Sonderausgaben von Fachzeitschriften und wissenschaftliche Beiträge der Mitarbeiter der Kroatischen Akademie der Wissenschaften und Künste haben die Einblicke in die indische Kultur weiter vertieft. Neben Übersetzungen aus europäischen Sprachen finden wir in der Literatur auch Werke kroatischer Autoren, in denen sich der Einfluss des indischen Kulturgeistes wieder findet, so z.B. in der Arbeit Jaša der Dalmatiner - Vizekönig von Gujarat von der Autorin Ivana Brlić Mažuranić. Die erste enzyklopädische Behandlung von Sprachen (das erste Sprachwörterbuch des Sanskrit), die die indischen Traditionen in Europa zugänglich machte, wurde im 18. Jahrhundert veröffentlicht und stammt aus der Feder des kroatischen Missionars Ivan Philip Vezdin.

In Zusammenarbeit mit der Matrix Croticae Zagreb wurden Daten über fünfzig Autoren und mehr als hundert Werke der Literatur erhoben und verarbeitet.

Die Zeitschrift Das Wort/Riječ (Ausgabe Nr. 47 für das Jahr 2015) bringt 45 Beiträge von zwanzig Autorinnen und Autoren auf 88 Seiten heraus. Das Magazin präsentiert literarische Beiträge von drei Generationen kroatischer Einwanderer. Dazu gehören Schülerbeiträge genauso wie professionelle Arbeiten von Universitäts- und Wissenschaftsmitarbeitern. Durch die Zusammenarbeit mit dem Lehrkörper des Kroatischunterrichts in Hessen sowie die Mitarbeit der Lehrerin Ana Kramarić als Chefredakteurin konnte das Mitteilungsblatt gute integrative Beiträge leisten und sehr effizient arbeiten.

Die Zeitschrift enthält drei umfassende Essays: 1. eine Widerspiegelung der indischen Kultur in der kroatischen Literatur, die in Zusammenarbeit mit der Matrix Croatiae aus Zagreb und dem kroatischen Alumni-Verband AMAC-D auf der Frankfurter Buchmesse im Jahr 2006 präsentiert wurde. 2. eine Ergänzung zur Geschichte der kroatischen Performance, die auf der Buchmesse im Jahr 2014 vorgestellt wurde von Dr. phil. Marianne Erstić, Professorin an der Universität Siegen, die die Rolle der Performance im politischen Leben Kroatiens aufzeigt. 3. eine Buchbesprechung des Werkes *Theoloige von Sünde und Gnade*, eine Arbeit des Dr. theol. Luka Ilić über die Rolle des kroatischen Theologen Matthias Flacius in den Wirren der Reformation im 16. Jahrhundert im deutschsprachigen Raum.

Die meisten verarbeiteten Buchtitel sind nicht nur als Leseprobe dargestellt, sondern sie sind auch Teil der Aktivitäten, die die Kroatische Kulturgemeinschaft e.V. in der Öffentlichkeit anbietet. So gab es 15 verschiedene Veranstaltungen dazu im vergangenen Jahr. (Das vereinseigene Internet-Portal:

Literatur im Dialog [http://www.hkz-wi.de/de.hkz/Literatur_im_Dialog/index.html] zeugt von der Fähigkeit der Kroatischen Kulturgemeinschaft, inmitten des deutschen kulturellen Lebens integrativ zu wirken.)

Die Notwendigkeit einer solchen Arbeit wurde auch durch den Besuch von Redaktionsmitgliedern bei der Arbeitsgruppe für deutsch-kroatische parlamentarische Beziehungen im deutschen Bundestag im Jahr 2014 bestätigt (siehe Riječ 47).

Die Zeitschrift Das Wort/Riječ erscheint bereits im 24. Jahr mindestens zweimal jährlich.

Sie ist in der Deutschen Nationalbibliothek in Frankfurt/M. unter der Numme: ISSN2196-6109 registriert und wird vom Kroatischen Kulturverein e.V. Wiesbaden herausgegeben.

Alle Ausgaben der Zeitschrift sind in den elektronischen Archiven des Portals <http://www.rijec.hkz-wi.de> zu finden.

Ivica Košak

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

i u svom najnovijem broju svjedoči o kulturnom djelovanju hrvatskih iseljenika u Njemačkoj. Na 88 stranica piše mlado i staro, pučkoškolci, sveučilišni nastavnici, znanstvenici. Suradnja s Hrvatskom nastavom u Hessenu, a posebice s učiteljicom hrvatskog jezika Anom Kramarić, okosnica je uredničke koncepcije glasila Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu.

U *Riječi* broj 47. tri su opsežna eseja. Ivica Košak ukazuje na višestoljetni duboki trag indijske kulture u hrvatskoj književnosti, počevši od Marka Pola, Marina Držića i Ivana Gundulića pa sve do današnjih Vesne Krmpotić i Mislava Ježića. Marijana Erstić opisuje kako je zahvaljujući vojevanju velikog talijanskog književnika Gabriela D'Annunzia grad i glavna hrvatska luka Rijeka prekršten u - Fiume.

Knjiga *Theologian of Sin and Grace* (Teologija grejha i milosti) doktorski je rad teologa Luke Ilića u kojem ovaj govori o ulozi hrvatskoga teologa Matije Vlačića Ilirika u previranjima protestantskoga pokreta u 16. stoljeću, a recenzent ističe da je Vlačić svojim sve radikalnijim stavovima tijekom života ugrozio vlastiti ugled i ostavštinu.

Većina tekstova iz *Riječi* su i dio istupa Hrvatske kulturne zajednice u javnosti. Na literarnim tribinama predstavili su, na njemačkom ili na hrvatskom, petnaestak književnih djela iz Hrvatske i svijeta.

Kroatische Kulturgemeinschaft e. V. kao nakladnik *Riječi* zahvaljuje Državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske na novčanom doprinosu koji je redakciji *Riječi* omogućio rad u ovoj godini.

Red. [ ]

Izbor priloga o Sajmu knjiga u Frankfurtu i promociji hrvatske literature u Hrvatskoj kulturnoj zajednici Wiesbaden

Kazalo:

- I** Naslovnica: Ivan Meštrović: *Čovjek koji piše* i Auguste Rodin: *Mislilac* (Collage: I.K.)
- II** Ivica Košak: Einleitung
1. Uvodna riječ
  2. Ivo Andrijević: Dan Matice hrvatske ..... Riječ, broj 20, 1998., Str. 16
  8. Ivica Košak: Hrvatsko kulturno ušće..... Riječ, broj 29, 2001., Str. 30
  10. Slavko Pantelić: Hrvatska knjiga most prema svijetu ..... Riječ, broj 35, 2003., Str. 36
  11. Ivo Andrijević: Skrb za kulturnu prepoznatljivost hrvatskoga naroda ..... Riječ, broj 32, 2002., Str. 8
  13. Ivica Košak: U ozračju hrvatske pisane kulture ..... Riječ, broj 32, 2002., Str. 28
  16. Marijana Dokoza: Sajam knjiga iz mog kuta ..... Riječ, broj 41, 2011., Str. 25
  15. Julia Elena Košak: Bücher, Medien und Autoren ..... Riječ, broj 42, 2012., Str. 20
  18. Marijana Dokoza: Knjige nas ujedinjuju ..... Riječ, broj 43, 2013., Str. 17
  19. Ivica Košak: Progovori ..... Riječ, broj 43, 2013., Str. 26
  22. Ivica Košak: Drago Trumbetaš ..... Riječ, broj 44, 2013., Str. 18
  23. Aleksandra Brnetić: **NA MAGAREĆOJ KLUPI** ..... Riječ, broj 45/46, 2014., Str. 11
  25. Ivica Košak: **Strani mediji u Njemačkoj**: *kritičan element integracije?*.. Riječ broj 28, 2001., Str. 14
  26. Ana Kramarić: Odraz literature u našoj *Riječi* ..... Riječ, broj 45/46, 2014., Str. 4

III Impressum

IV Drago Trumbetaš: *Autoportret*

Redakcija *RIJEĆI*

Dan Matice hrvatske

HKZ-Wiesbaden je rado prihvatile obvezu pripremanja trećeg susreta ogranka i kolektivnih članova Matice Hrvatske u Njemačkoj na koji su bili pozvani i uvijek nam dobrodošli gosti iz domovine, djelatnici Matice Hrvatske. Osim toga dio susreta je bio otvoren najširoj publici, jer smo željeli dati priliku svima, a osobito Hrvatima iz Wiesbadena i okolice, da u izravnom susretu s predstavnicima MH iz domovine, a i iz raznih krajeva Njemačke, više saznaju o sadašnjici te stare za hrvatsku kulturu i buđenje nacionalne svijesti toliko zaslužne udruge. Poseban ugodaj susretu je dao raznolik kulturni program koji su svi zajedno - predstavnici, gosti i posjetitelji - s velikim užitkom pratili. A da bi kulturna ponuda bila još potpunija, priređena je i izložba knjiga, gdje su ljubitelji hrvatske riječi mogli razgledati i prolistati mnoga zanimljiva izdanja, od romana i zbirka pjesama do znanstvenih radova. Susretu, zamišljenom i pripremljenom na tako širokoj osnovi, s pravom smo dali ime "Dan Matice Hrvatske".

U subotu 17. listopada već u 9 sati ujutro članovi HKZ Wiesbaden počeli su pripremati lijepu dvoranu Roncalli-Haus-a na trgu Sankt Bonifatius za susret a predvorje za doček, izložbu knjiga i kasniju okrepnu jelom i pićem. Gosti iz Hrvatske su već bili u Wiesbadenu, stigli su dan ranije, navečer. Očekivali smo ih nešto kasnije kako bi imali vremena odmoriti se i naspavati nakon dugog puta. Pomalo su pristizali predstavnici udruge i ogranka iz Njemačke a i naši gosti su požurili - željeli su iskrcati brojne knjige i pripremiti izložbu. Pripreme su brzo završene pa kad se okupila većina najavljenih predstavnika, zauzeli smo mjesta u dvorani.

Susret je počeo oko 10:30 sati a otvorila ga je predsjednica Biserka Andrijević uvodnom riječi u kojoj je zahvalila nazočnim na odzivu i dolasku na susret, te im zaželjela uspješan rad. Pozdravila je predstavnike iz domovine: Stjepana Sučića, dopredsjednika MH, Vesnu Gregurović, predsjednicu ogranka MH u Krapini i Krešimira Karduma, tajnika ogranka MH u Pakracu, zatim predstavnika Poslanstva Republike Hrvatske u Frankfurtu, konzula Dragutina Penić-Bernharda i našeg župnika dr. fra Antu Bilokapića. Izvjestila je skup o pozdravnom pismu Stjepana Šuleka, savjetnika za kulturu u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Bonnu u kojem žali što je u zadnji čas morao otkazati dolazak, te želi da Dan Matice Hrvatske bude jedna uspješna manifestacija za ogranke Matice Hrvatske u Njemačkoj i Hrvatsku kulturnu zajednicu u Wiesbadenu".

Otvaranje skupa

Uslijedilo je predstavljanje nazočnih predstavnika ogranka i kolektivnih članova Matice Hrvatske u Njemačkoj iz Aachena, Dusseldorfa, Wiesbadena, Frankfurta, Koblenza, Darmstadta i Stuttgartra.

Riječ je zatim dobio dopredsjednik MH Stjepan Sučić. Pored ostalog posebno je istaknuo veliki izazov koji za Maticu predstavlja opskrbljivanje novim knjigama mnogih knjižnica uništenih u domovinskom ratu. To opskrbljivanje još nije dovoljno uspješno jer su potrebe vrlo velike. Osvrnuo se i na položaj MH u hrvatskom društvu. Otvoreno je ukazao kako osim naklonosti, podrške i ugleda koji Matica uživa, postoje i određene netrpeljivosti, ponekad čak neprijateljstva. Velike uspjehe MH postiže u obraćanju užim sredinama, o čemu najbolje svjedoči visok ugled koji ogranci MH i njihovi djelatnici uživaju u svojim manjim gradovima. Netrpeljivosti je MH izložena s dvije strane. Jedna uglavnom nema razumijevanja za kulturu i odbojno gleda na kulturni rad smatrajući o nečim sporednim, nevažnim, nečim što može pričekati.

Drugoj pak strani smeta predano zalaganje MH za hrvatsko kulturno blago pa je optužuju za pretjerani nacionalizam i desničarske nazore. Veliko zadovoljstvo je Stjepan Sučić izrazio zbog sve većeg razumijevanja na koje MH nailazi kod Vlade Republike Hrvatske.

Stjepan Sučić izvjestio je o smjeni u vodstvu Nakladnog zavoda MH kojemu je sada na čelu Niko Vidović. Odgovarajući na pitanja nazočnih Stjepan

Sučić je priznao i određene nesporazume između djelatnika MH i glavne urednice matičinog tjednika za kulturu "Vijenac". Ta tiskanica po mišljenju mnogih nedovoljno izražava stavove MH i nedovoljno se bavi radom MH. Kod takvog stanja ne čudi što dolazi do nesuglasica.

Stjepan Sučić

Skup je u ime Poslanstva Republike Hrvatske u Frankfurtu pozdravio konzul Dragutin Penić-Bernhard. Izvjestio je nazočne o velikom zanimanju poslanstva za uspješan rad kulturnih udruga i navijestio bližu suradnju poslanstva s hrvatskim udrugama koje djeluju na području Njemačke za koje je poslanstvo u Frankfurtu nadležno. Najpreči ciljevi te suradnje trebali bi biti: traženje načina za poboljšanje novčanog stanja kulturnih udruga, uskladivanje djelatnosti svih udruga područja, više spremnosti na snošljivost i izbjegavanje nesuglasica među udrugama. Matici Hrvatskoj je Dragutin Penić predložio uspostavu veza s Goethe-institutom. Važna novina u sadržaju susreta bila je sudjelovanje ogranka iz domovine, čime smo prvi put uspjeli uspostaviti izravne veze sa srodnim udrugama iz Hrvatske.

Jasno je zato da je njihovo predstavljanje dočekano s velikim očekivanjem i vrlo pozorno praćeno. Ogranak MH iz Krapine predstavila je njegova predsjednica Vesna Gregurović. Započela je s kratkim pregledom povijesti Krapine a zatim prešla na više od 150 godina dugu povijest djelovanja MH u Krapini. Početak je bio 1845. godine kad je osnovan Hrvatski dom u kojem je, pored ostalih kulturnih zbivanja, djelovao i ogrank MH. Danas u ogranku djeluju pretežito vrlo mlađi ljudi, što je dokaz zanimanja mladih za hrvatsku kulturu. Ipak se ne mogu previdjeti ni problemi mladih koji se po mišljenju Vesne Gregurović nalaze u rascjepu između potrošačkog mentaliteta i siromaštva zbog nezaposlenosti usprkos često visokoj kvalifikaciji. Suradnja krapinskog ogranka sa središnjicom u

Zagrebu je vrlo dobra, što najbolje pokazuju projekti poput "155 knjiga za 155 knjižnica" i najnoviji uspjeh u izdavanju knjige o svetištu Marija Bistrice u Hrvatskom zagorju. Ta vrlo lijepo opremljena i vrijedna knjiga, naslovljena "Početak boljega svijeta", dovršena je upravo pred drugi posjet Svetog oca pape Ivana Pavla II Hrvatskoj i poklonjena mu prigodom njegovog posjeta Mariji Bistrici. Vesna Gregurović je kraj svog izlaganja posvetila predstavljanju te knjige. Ogranak MH iz Pakraca je predstavio tajnik tog ogranka Krešimir Kardum. Naveo je da se naselje Pakrac prvi put spominje 1237. godine, da ogrank dјeluje od 1958. godine, što znači da je osnovan u iznimno teškom vremenu za hrvatsku kulturu i sve hrvatsko, da je zabranjen 1971. i zatim obnovljen u progonstvu 1992. godine. Pakrac je do "Bljeska" bio na prvoj liniji bojišnice i zato pretrpio najteža razaranja, što danas otežava ne samo rad ogranka nego i sav život u gradu. Ipak je i taj ogrank skupu predstavio svoje najnovije izdanje "Pjesme iz Pakraca". To je zbirka vrlo starih narodnih pjesama pakračkog kraja, koje su još postojale samo u sjećanju starijih, te su ovom knjigom spašene od zaborava.

Na zamolbu ogranaka iz Petrinje i Križevaca čiji predstavnici nisu mogli doći na susret, Stjepan Sučić je ukratko predstavio njihov rad. Ogranak Petrinja nije prestao s radom tijekom srpske agresije i okupacije nego je nastavio djelovati u izbjeglištvu. Izdali su knjige "Povijest Petrinje" i "Petrinjski žrtvoslov". Ova druga navodi brojne građane Petrinje stradale od komunističkog terora 1944. i 1945. te 45 godina kasnije od četničkog nasilja 1990-1992. Najnovije izdanje ogranka iz Petrinje koji nakon "Oluje" opet uspješno djeluje u svom gradu je knjiga Ive Marojevića "Baština u ratu". Križevački ogrank MH je od 1990. godine razvio vrlo bogatu djelatnost i izdao desetak knjiga. Stjepan Sučić je za podrobniji osvrt izabrao knjigu "Hrvatska riječ u Križevcima". U razgovoru koji je uslijedio još je jednom istaknuta osobita vrijednost prisutnosti domovinskih ogrankova i izražena želja da njihovo sudjelovanje bude usvojeno i na budućim susretima.

Potaknut takvim ocjenama, Stjepan Sučić je predložio kao mogući oblik produbljivanja veza s domovinskim ograncima posjete ograncima u Hrvatskoj i ponudio svoju pomoć pri dogovoru i pripremi prikladnih posjeta Vrijeme je bilo za okrepnu. No i stanka za objed je iskoristena za daljnje razgovore, osvježivanje starih poznanstava i sklapanje novih.

Nakon stanke trebalo je još zaključiti radni dio susreta. Dogovoren je sljedeći susret u Stuttgartu u

proljeće iduće godine odmah nakon posjeta hrvatske proslave na izvoru Dunava u Donau-Eschingen-u (HKZ Wiesbaden tom prilikom za članove i prijatelje namjerava prirediti izlet). U predvorju su se već okupljali prvi posjetitelji i u očekivanju početka kulturnog programa razgledavali izložbu knjiga ili se poslužili kavom, kolačima, čašom vina. U dvorani je radni dio zaključen uz ugodan osjećaj uspješnog i plodnog susreta i uz radovanje skorom početku kulturnog programa. Stolovi su brzo premešteni i širom otvorena vrata pozivala posjetitelje iz predvorja.

Izvedba kulturnog programa je započelo oko 15 sati. Prva je nastupila folklorna grupa Hrvatske katoličke misije Wiesbaden čiji su mladi plesači izvedbom plesova iz Slavonije i Posavine pokazali zavidnu umješnost.

Folklorna grupa HKM-a

To su im priznale i članice folklorne grupe HKZ-a koje su se našle među posjetiteljima, a koje bi i same rado bile nastupile da njihova voditeljica nije bila spriječena. Iza mladih plesača nastupio je učenik Dinko Grgat, član Dječje kazališne grupe HKZ Wiesbaden. Pročitao je priču "Hrvatska bajka" koju je napisala Dinka Juričić.

Slušali smo Dinku kako priča o čežnji Hrvata za domovinom gdje će zauvijek ostati, o njihovom ushićenju kad je na obalama Jadrana njihovom lutanju došao kraj i o vili koja ih je upozorila koliko će krvi morati prolići u obrani tako lijepe zemlje. Glazbeni prilog izveo je duet Martina i Marina Dekarin. Uz pratnju gitare otpjevale su nam niz popularnih hrvatskih pjesama.

I naši gosti su dali svoj prilog kulturnom programu. Vesna Gregurović je čitala odlomke iz knjige "Početak boljega svijeta" u kojima je prikazano koliko je puk Hrvatskog Zagorja prožet vjerom i vezan uz svoju crkvu. Stjepan Sučić nam je svojim putopisom kroz ogranke Matice Hrvatske prenio

duboke osjećaje proživljene u susretu s ljudima kojima je svako hrvatsko tlo plodno kad se radi o njezi hrvatske kulture.

Dinko Grgat

Uspjeli i lijepo provedeni Dan Matice hrvatske približio se kraju. Dok su neki od posjetitelja i predstavnika još porazgovarali ili razgledali još pokoju knjigu, drugi su se počeli opraštati. Razišli smo se u nadi da će se ovakvi susreti povezivanja iseljenika i Hrvata iz domovine češće događati.

Ivo Andrijević

Hrvatsko kulturno ušće 2001.

Ušće je mjesto gdje se rijeka ili potok ulijevaju u veću rijeku ili more. Ušće spaja slivove voda ali i razdavaja kopno. Ušće Majne u Rajnu razdvaja tri velika njemačka kulturna centra. Dva pokrajinska glavna grada Mainz i Wiesbaden od Frankfurta, poslovne metropole na Majni. Petnaestak tisuća Hrvatica i Hrvata obitavaju, ako zanemarimo rijeke i geopolitičke podjele, na jedinstvenom urbanom području. Jedinstveno u mnogočemu. Suvremena kulturna zbivanja tih triju gradova odvijaju se na istovjetnoj razini. To ni u kom slučaju ne znači postojanje istovjetnog kulturnog razvoja. Tri grada na ušću prozirniju se međusobno ali mijesaju i strane kulture, poput sjedinjavanja voda Majne i Rajne. Unatoč dobroj izmiješanosti voda, svaki analitički laboratorij u Amsterdamu, na ušću Rajne u Sjeverno more, će vam sa sigurnošću reći koje su čestice pripadale kojoj rijeci, kojemu pritoku, slivu. Ono što je značajno to ne gubi identitet. Arheološki nalazi u Mainzu, Frankfurtu i Wiesbadenu otkrivaju tokove i pritoke kulture kroz stoljeća. Ostaci hramova poput nalazišta Nida-Heddernheim u kojima su slavljeni perzijski Mithra ili egipatski Isis-kult su prepoznatljive pritoke u more baština na koju je današnja njemačka kulturna zajednica ponosna. I 40 milijuna europskih migranta od kojih gotovo četvrtina živi u Njemačkoj donose sa sobom ne samo "kovčeve pune želja" nego i tekovine stoljetne baštine. Pola tuceta hrvatskih kulturnih zajednica, društava i udruženja u Frankfurtu, Mainzu i Wiesbadenu svjedoče, prate, raščlanjuju i bilježe protok, razinu, brzinu nanosa i ulaza kulture hrvatskih iseljenika u jezero njemačke baštine.

Kako i gdje ulazi hrvatsko književno stvaralaštvo na njemačku literarnu pozornicu

Premda posve i uvijek važećeg recepta nema, naša njemačka kolegica, gospođa Dagmar Schruf je pokazala kako ući na velika vrata. Hrvatski bestseller "Zašto sam vam lagala" autorice Julijane Matanović je nakon pet hrvatskih izdanja izašao i na njemačkom jeziku, u prijevodu Barbare Antkowiak. Isključivo profesionalni nastup literarnog agenta, gospođe Schruf potaklo je uglednu izdavačku kuću Frankfurter Verlagsanstalt da priredi njemačko izdanje. Direktor tog poduzeća, gospodin Joachim Unsold priznao je kako ga je za usvajanje projekta navela - do tada neviđena zaokruženost ponude koju je priredila literarna agentica.

Čarolija laži

Predstavljanje hrvatske kulture ima važno mjesto u međudržavnom ugovoru Republike Hrvatske i Savezne Republike Njemačke o kulturnoj suradnji. U pokroviteljstvu teškom nekoliko tisuća maraka (prema povjerljivim izvorima) prikazan je u

Internacionalnom teatru u Frankfurtu igrokaz kazališne produkcije Movens: Munchausen. Majstorski koredatelj i glumac Vili Matula prikazao je majstora viteškog pretjerivanja. Laž je ušla pod kožu međunarodne publike. Za trenutak je u polumraku zaboravljena svakodnevница. Lucidna igra bacila je u sjenu svjetla velegrada. (Na šetalištu uz obalu Majne te večeri se je održavao vatromet). Čarolija laži ima svoju cijenu. Zavaravanje je danas uslužna djelatnost. Zašto govoriti istinu dok se laž isplati? Zatajiti sebe da bi se na tekućem računu našla poneka nula više. I dok je za veseljaka Carl Fridrich-a baruna Munchausen-a bilo dosta da mu netko plati večeru i piće, današnji matadori u zavaravanju su više nego dobro plaćeni savjetnici poslovnog svijeta. Nažalost u tom kontekstu blijedi značenje pitanja - koliko smo spremni izdvojiti za kulturu. Grad Frankfurt novčano pripomaže izvođenje kulturnih događaja s dvije do tri stotine maraka po posjetitelju i predstavi u prosjeku, što znači kako nisu jednako cijenjene predstave u Staroj operi i one na malom scenskom kazalištu, kao što je to Internaciona kazalište. U pozadini tog saznanja postavlja se pitanje, zašto Hrvatice i Hrvati ovakve događaje ne prihvataju kao izražaj svoje kulture koji mora imati mjesto u životnom rasporedu svakoga? Naravno useljenici i migranti na njemačkom govornom području izloženi su neprekidnom pritisku asimilacije. Ne radi se tu o nekom direktnom političkom pritisku već jednostavno o pretrpanom stolu medijske ponude. Gospodarenje slobodnim vremenom ima svoje zakone. To je logika prema kojoj nitko ne mora postavljati pitanje: čemu u gradskoj i prigradskoj prometnoj gužvi izgubiti sat-dva kako bi se na drugom kraju grada poslušala i vidjela hrvatska predstava, bez obzira na kvalitetu, kada su 32 televizijska kanala (uključujući i HTV) dovoljna da ispune vrijeme i zaokupe sva čula.

Pogled na vrijeme

Ured za kulturu grada Wiesbadena i Generalni konzulat Republike Hrvatske namijenili su izložbu Hrvatskog fotografskog saveza hrvatsko-njemačkom susretu. Sastav publike - većinom članovi kulturnih udruženja iz Frankfurta, Mainza i Wiesbadena nameće dvojbu: je li se tu stvarno radilo o susretu hrvatsko njemačke kulture ili pak - kao što smo često mogli vidjeti - o prikazu kulturnog bogatstva domovine za iseljene Hrvate? Izložba, kao i uvodno predavanje koje je održao profesor Vladimir Gudač, pokazali suveć predstavljaju i dobru osnovu za višestranu kulturnu suradnju. Idejna ostvarenja u Hrvatskoj jednako kao i tehnička dostignuća prate na visokoj umjetničkoj i tehničkoj razini razvoj fotografije od njena početka u 19. stoljeću. Profesor Gudač je u predavanju "To see the time" ("Zeit zu sehen") prikazao kako u fotografiji ne nalazimo samo odraz prostora već i metaforu vremena. Promatraču izložbe

kao i poznavatelju priprema za nju nameće se pitanje je li izložba pripremljena "zeitgemaß" Eksponati iz 1895. i 1951. pokazuju vrhunske domete. Ali želi li se porukom izložbe ući u maticu kulturnih tokova, nije dovoljno samo naći izjednačenu razinu vodostaja, nego i stvoriti dovoljan pritisak kako bi se svladao otpor na uskom grlu ušća. Medijska najava izložbe bila je ravna nuli. Posljednje desetljeće intenzivnog rada hrvatskih kulturnih društava pokazalo je kako za svladavanje otpora mrtvila, bezvoljnosti i nezainteresiranosti publike nije dovoljno samo poslati pozive i očekivati odaziv te publike. Kulturni odgoj nije samo zadovoljavanje duhovnih potreba već i njihovo buđenje.

Kultura gostoprимstva

Migracija u Europi jeste demografska realnost koja podliježe više tržišnim nego pravnim zakonima. Hrvatsko iseljeništvo nema u odnosu na ostale "Gastarbeiter-e" u Njemačkoj (a još manje u drugim zemljama) poseban, povlašteni položaj. Doduše Hrvati imaju - punktualno bonus priateljstva, kulturne suradnje i dobrih odnosa, ali koji se u globalnim razmjerima hrvatsko-njemačkih odnosa ni po čemu ne razlikuju od obostranih odnosa Njemačke i drugih manjina na području SRNJ. Jedan djelić takvog bonusa je priateljstvo gradova Mainza i Zagreba. Nažalost taj bonus nije iskorišten kod proslave desete godišnjice rada Hrvatske kulturne zajednice u Mainzu. Srdačno gostoprимstvo jedne Hrvatske zajednice može biti korito, prenosno sredstvo, ali ne i sadržaj hrvatske kulture. Isto tako etnografija i folklor kao prepoznatljivi elementi nacionalne kulture mogu biti samo pratile kulturnog sadržaja cjelokupnog umjetničkog i znanstvenog stvaralaštva.

Da je takva sprega potrebna ukazao je stručni seminar o ulozi medija na stranim jezicima u Njemačkoj u svibnju ove godine u Mainzu. Zahtjevi kao - Stranci se ne smiju izdvojiti iz njemačke medijske sredine! (Prof. S. Quandt, sveučilište GieBen) nisu samo zapovjed za asimilaciju stranaca, nego i podloga s koje migranti mogu postaviti zahtjev za ravnopravan odnos prema socijalnim i radnim, znanstvenim i umjetničkim dostignućima kako migranata tako i njihove domovinske zajednice.

Hrvatska utopija

Najveći svjetski velesajam knjiga u Frankfurtu nudi se kao godišnja smotra i za hrvatsku književnost za Hrvate u dijaspori. Zajednica nakladnika iz godine u godinu, od sajma do sajma potvrđuje profesionalnost nastupa. Program nakladnika na hrvatskom nacionalnom štandu (Croatian publishers at the Frankfurt Book Fair, 2001) s pravom kazuje kako frankfurtski sajam knjiga nije samo "festival" izdavačke djelatnosti već i svjetske kulture. Kroz književnost bilježimo stvaralaštvo pisaca, ali i znanstvenika, umjetnika, novinara... Izlog hrvatskog

stvaralaštva pokazuje kako pored poslovnog značaja i ovogodišnji sajam igra ulogu prijenosa i razmjene nadahnuća i poduzetnosti. Brojne aktivnosti održavane su i izvan sajamskih hala. Na Odjelu za kulturu jezika Sveučilišta Johann Wolfgang Goethe u Frankfurtu održano je predavanje na temu "Hrvatska suvremena literatura". Gost-predavač je bio prof. dr. Ante Stamać, književni teoretičar i kritičar. Profesor Stamać je bio stipendist Humboldtove zaklade i poznat je njemačkoj publici i iz vremena kada je predavao kao gost-docent na Sveučilištu u Oldenburgu. Suvremena hrvatska književnost ima prema Stamaću jedno zajedničko obilježje: *nedostatak vizije*. Povijest je izvorni materijal iz kojeg književnici kao što su Barbieri, Bauer, Gavran, Mihalić, Blažević, Golub i dr. oblikuju svoje viđenje svijeta. - Hrvatska utopija književnosti ne postoji. Promocija knjige "Kroatien" profesora Ludwiga Steindorffa kao da potvrđuje tu tezu. U organizaciji alumna - bivših studenata hrvatskih sveučilišta - održano je predstavljanje upravo s gesлом: Učiti iz povijesti kako se ona ne bi ponavljala! Prof. dr. Ludwig Steindorff je povjesničar, slavist i germanist i redovni je profesor na katedri za istočnoeuropsku povijest na Sveučilištu Christian-Albrecht u Kielu. O raznim problemima hrvatske povijesti objavio je veći broj zapaženih radova. Između ostalog, pisac je do danas jedine znanstveno zasnovane studije o Hrvatskom proljeću. Predavanje prof. Steindorffa pratila je u Hrvatskoj katoličkoj misiji Frankfurt, Riister Str. 5 i prigodna izložba knjiga u suradnji sa Zajednicom hrvatskih izdavača i nakladnika iz Zagreba što je omogućilo uvid u suvremeno književno stvaralaštvo u Hrvatskoj i izvan sajamskog prostora. Prisutnost hrvatske kulturne baštine u internetu možemo na ovom mjestu također zahvaliti radu prof. Steindorffa. Zapis i ovogodišnjeg studijskog putovanja studenata seminara Kroatistike u Hrvatsku objavljene su i dostupne na internetu. Mogu se jednostavno naći pomoću hiperlinka imena mjesta: kao. npr. Zadar, Split i slično. Profesor Steindorff je pripremio ovogodišnje studijsko putovanje uz suradnju Njemačke službe za akademsku razmjenu DAAD i potporu društva bivših studenata hrvatskih sveučilišta AMAC e.V.

Ivica Košak

Hrvatska knjiga - most prema svijetu

55. Međunarodni sajam knjiga u Frankfurtu

Srijeda, 08.10.2003, započela je u Mainzu turbulentno. žurim u sredi te grada u ured Croatia Antiqua, zaboravio sam jednu knjigu, usput rješavam nekoliko problema kod prevodenja u susjednom prevodilačkom uredu Lingua et Jus i potom žurim u Mainz-Bretzenheim gdje me čeka na a asistentica Milka Sergo. Zajedno vozimo auto- cestom A 66 za Frankfurt i ostavljamo auto na parkirali tu jednog hotela u blizini sajma. Na glavnem ulazu, registriramo se kao izlagači i uzimam još jednu dnevnu kartu za na u suradnicu Vedranu Češljari. Vruće mi je, mada je vrijeme prohладno, valjda je to od ove jurnjave, a mislim da je malo i od uzbudjenja. Ljubazna gospođa na blagajni predaje mi karte i uz simpatično siktanje traži 152,- € Što „samo“ 152,- € ! Sad mi je hladno, no vrijeme pritišće i u moru ljudi treba pronaći Vedranu. Dobro je da danas imamo mobilne telefone jer inače bi ju još dugo tražio. Svi skupa užurbanog koraka krećemo ka hali 5. Još samo pokretnim stubama do prizemlja i napokon smo tu, na hrvatskom štandu. Kod izložbenog prostora Croatia Antiqua nas očekuje gosp. Ivica Košak koji je upravo izložio knjige izdavačke kuće *Kalke* iz Stuttgarta. žurno izlažem vlastite primjerke i napokon dolazim do daha i malo mira, ali ne za dugo. U 10 sati je uslijedilo svečano otvaranje hrvatskog izložbenog prostora od strane ministra kulture Republike Hrvatske gosp. Antuna Vujića. Nakon kraće stanke započelo je predstavljanje djela hrvatskih autora Julijane Matanović, Nedjeljka Fabrija i Zorana Ferića, koje su prisutnima predstavili Alida Bremer i Srećko Lipovčan. Poslijepodnevne sate ispunili su zvuci domovine kantautora Ibrice Jusića. Njegovo virtuzozno sviranje gitare, misaono pomni tekstovi i izražajno pjevanje dotaknulo je duše mnogih. Četvrtak je započeo predstavljanjem knjige recepata *Canzoniere der Dalmatinischen Küche* autora Veljka Barbiera uključujući i degustaciju specijaliteta koji se mogu naći u knjizi. Uz dobro iće ide i dobro piće. Gosp. Barbieri je i na to mislio te nam predstavio svoj izbor hrvatskih vina. U popodnevnim satima slijedio je muzički program Ibrice Jusića. Ovaj poznati hrvatski

umjetnik na kraju se oduševljenoj publici zahvalio svojim autogramima, a svi oni koji su to željeli mogli su za uspomenu ponijeti i zajedničku sliku s umjetnikom. Petak je obilježen projektom *Mali jezici - velike literature* u kojem su predstavljeni Laszlo Darvasi (Mađarska) i Lena Divani (Grčka) pod vodstvom Susane Bindermann (Njemačka) i Theoklis Koujalis (Cipar) i Artur Daniel Liskowacki (Poljska) pod vodstvom Gesine Dammes (Njemačka). U subotu popodne AMAC je organizirao čitanje na temu *Hrvatska knjiga - most prema svijetu* u kome su sudjelovali dr. Dragica Anderle (Wiesbaden), Anka Krstić-Legović (Stuttgart) i Edvin Bukulin (Flörsheim). Dr. Jozo Marević održao je kratko predavanje o životu, radu i naučnom istraživanju rano preminulog Stjepana Pantelića. Navečer je poslanik Hrvatske privredne komore gosp. Rajko Naprta pozvao članove AMAC-a Vedranu Češljjar, Renatu Barišić, Ranku Četkovića i mene na završnu svečanost humanitarne organizacije za istočnu Evropu *Palais Jalta*. Nedjeljno prijepodne odvijalo se u razgovorima i uspostavljanju novih kontakata s posjetiteljima sajma. U popodnevnim satima, na osobni poziv, posjetila nas je talijanska delegacija i uz degustaciju hrvatskih vina izrazila je svoje oduševljenje hrvatskim narodom, čiju su otvorenost, srdačnost i mediteranski duh na veliko hvalili. Za uspomenu na zajedničko druženje od talijanske delegacije dobili smo dva povjesna djela i dokumentarni CD o iskapanjima u antičkom gradu Pompeji. U ponedjeljak prijepodne sajmom je dominirala neobična praznina, samo je osoblje bilo u žurbi, jer došlo je vrijeme da se štandovi pospreme i *more* knjiga pripremi za povratak kući. Tako je i izložbeni prostor Croatia Antiqua polako nestajao s lica 55.- tog Međunarodnog sajma knjiga u Frankfurtu. Kad je sve bilo spakirano pozvao sam gosp. Rajka Naprta u zajednički obilazak grada Frankfurta. U kasnim večernjim satima bio sam napokon i ja u Mainzu, kod kuće. Pun dojmova, još uvijek neprorađenih zgoda, novih kontakata i novih zanimljivih saznanja. Sve u svemu, bio je to za nas jedan veliki poduhvat i vrlo uspje no predstavljanje na sajmu knjiga u Frankfurtu. Croatia Antiqua Mainz e.V.

Slavko Pantelić

Skrb za kulturnu prepoznatljivost hrvatskoga naroda

HKZ je u župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" upriličila proslavu 160. obljetnice utemeljenja i djelovanja Matice hrvatske s gostima iz Hrvatske, voditeljima ogranaka u Križevcima i Petrinji, ujedno i visokim dužnosnicima u središnjici MH-a u Zagrebu

Utemeljenje Matice hrvatske davne 1842. godine bilo je od neprocjenjive vrijednosti za hrvatski narod. Ove godine navršava se 160. obljetnica utemeljenja, 160 godina predanog rada na očuvanju i jačanju hrvatskog samosvojstva uzdizanjem razine kulture i prosvijećenosti hrvatskog naroda. Najveći dio tog vremena Matica hrvatska je činila ono što tuđinska vlast nije htjela, jer je lakše vladala što je narod bio zaostaliji. Otežavala je stoga djelovanje Matice hrvatske, a u obje Jugoslavije čak ni pred nasiljem i zabranom rada nije prezala. Tek zadnjeg desetljeća, utemeljenjem Republike Hrvatske sviće Matici hrvatskoj nova zora, ali odmah nailazi i na nove teške preprake - velikosrpske osvajačke nasrtaje - zbog kojih mnogi ogranci rade u izbjeglištvu. **160. obljetnica je svjedočanstvo ustrajnosti svim neprijateljstvima usprkos, radosna izvjesnost da je došlo vrijeme ubiranja plodova, moralna obveza da u svojoj državi svoju kulturu dovedemo do procvata.**

Renata Husinec

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden kao prijašnji kolektivni član MH (promjenom statuta sukladno hrvatskom zakonu o udružama to više nije moguće) i

danас čvrsto vezana uz Maticu suradnjom i prijateljstvom, osjećala je i želju i obvezu obilježiti 160. obljetnicu Matice hrvatske na prikladan način. I što je prirodnije nego opet potražiti suradnju Matice hrvatske u domovini? Suradnja je i ostvarena, ne samo s domovinom nego i s hrvatskim udružama u susjednom Mainzu i Frankfurtu, ali i u udaljenijem Dusseldorfu, što ju čini osobito vrijednom. **Konačno je opet jednom uspjela suradnja hrvatskih udruža na jednom zajedničkom projektu, a posebno istaknimo da nas je okupila upravo Matica hrvatska.**

1842. - 2002.

U našoj proslavi u Wiesbadenu, održanoj u subotu 23. studenoga u hrvatskom župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" sudjelovali su djelatnici Matice hrvatske Renata Husinec i Davor Salopek, oboje na visokim dužnostima u središnjici u Zagrebu i u svojim ograncima. Gospođa Husinec, profesor na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima, je članica Upravnog odbora Matice hrvatske i predsjednica ogranka u Križevcima. Gospodin Salopek, dipl. inž. arhitekture, je također član Upravnog odbora i predsjednik ogranka u Petrinji. Otvarajući proslavu zahvalio sam Matici hrvatskoj što nas ona sama povezuje s domovinom više nego sve ostale udruge, savezi, uprave i ministarstva zajedno. Potom je Renata Husinec održala vrlo zanimljivo predavanje o povijesti, razvoju i značaju Matice hrvatske, o plodovima 160-godišnjeg djelovanja i o zadatcima koje pred nju postavlja novo vrijeme.

Matica je utemeljena s glavnim zadaćama da hrvatskom narodu omogući upoznavanje najboljih djela hrvatske i svjetske kulturne baštine, da skrbi za hrvatsku kulturnu prepoznatljivost i da Hrvatsku uključi u europske kulturne stvaralačke razvoje. Sveukupno Matičino kulturno nastojanje proželo je sve društvene slojeve i pridonijelo između ostalog oblikovanju hrvatskog školstva te kulturnih, prosvjetnih i znanstvenih društava i ustanova. Matica je hrabrla hrvatski narod izvan Hrvatske da ne poklekne pred nasiljem što je osobito

vrijedilo za krajeve pod fašističkom vlašću. Zalaganjem za dostojanstvo umjetničke riječi i slobodu kulturnoga izraza Matica hrvatska je dala svoj prilog europskim kulturnim vrijednostima. Renata Husinec među nebrojenim izdanjima Matice hrvatske ističe neka najvažnija poput biblioteke "Pet stoljeća hrvatske književnosti", nove još iscrpnije "Stoljeća hrvatske književnosti", te više od dvadeset biblioteka o glazbi, filozofiji, povijesti umjetnosti i drugom. Na kraju izlaganja o Matici Renata Husinec se uzda da je pred nama razdoblje kada ćemo moći još potpunije upoznavati hrvatsko kulturno blago i kada ćemo ga moći još mnogo bolje predstaviti svijetu. U kratkom se osvrtu na rad križevačkog ogranka osjeća promjena u načinu izlaganja koje svojim intimnjim pristupom otkriva svu privrženost, predanost i osobnu zauzetost govornice projektima ogranka od zamisli do oživotvorenja. A križevački se ogrank može podići vrijednim izdanjima i priznanjima kako u obliku nagrada i odlikovanja tako i rasprodanim nakladama.

Davor Salopek

Davor Salopek je izlaganje svoje prethodnice izvrsno potkrijepio stvarnim događajima iz života jednog ogranka sa svom njegovom burnom prošlošću najtešnje povezanom s prošlošću grada u kojem djeluje. Upravo je Petrinja po stradanjima svog građanstva primjer stradanja hrvatskog naroda. Svojim povijesnim spomenicima svjedoči o iscrpljujućoj borbi s Turcima, u njoj je izdajom završila pobuna Eugena Kvaternika protiv carske vlasti, spomenik koji su petrinčani podigli Stjepanu Radiću, ubijenom po kraljevskom nalogu, komunistički režim je maknuo na skrovito mjesto, 1971. mnogi su u Petrinji izbačeni s posla, proganjani i zatvarani, a od 1991. do 1995. velikosrpski su napadači pokazali svoje pravo lice, porušivši i spalivši staru gradsku jezgru Petrinje, a crkvu Svetog Lovre poravnavši

sa zemljom. Kao i grad trpila je Matica hrvatska carsku nepovjerljivost, komunistički režim se 1971. posebno okomio na članove Matice hrvatske, a tek što je ograna, obnovljen 1990., počeo djelovati, članstvo mu je protjerano u izbjeglištvo. Davor Salopek priča o tome kako su tražili jedni druge i okupljali se da i pod gotovo nemogućim uvjetima nastave rad u izbjeglištvu. Usprkos toga što se izbjeglištvo produžavalo iz godine u godinu, ni trenutka nisu posumnjali u povratak, nego skupljali fotografije i pripremali nacrte za obnovu Petrinje kao da je povratak pitanje tjdana ili najviše mjeseci. Dojam svojih riječi osnažio je prikazom diapositiva koji su nas odveli u staru Petrinju i upoznali nas s njenim znamenitim građanima. Ni nakon Oluje i povratka nije bilo predaha za ogrank Matice hrvatske, uključili su se svim raspoloživim snagama u obnovu grada, za koju je dio planova već čekao dovršen. Posebno je zorno predočio izgradnju zbrisane crkve Svetog Lovre, za koju su prekopavanjem morali tražiti preostale temelje. Usprkos svim nedaćama petrinjski ogrank je imao snage za kulturni i nakladnički rad pa je Davor Salopek s opravdanim ponosom mogao predstaviti knjige koje su izdali i dodati zanimljive priče vezane uz nastajanje svake od njih. Priča o petrinjskom ogranku najbolji je dokaz povezanosti Matice s hrvatskim narodom, o dijeljenju dobra i zla, o hrabrosti i ustrajnosti. To je priča koja pomnožena stotinu i dvadeset puta, koliko ograna ima, nedvojbeno kazuje o ulozi i značenju Matice hrvatske u prošlim 160. godina i uždanju u usješno 21. stoljeće, za Maticu i za cijeli hrvatski narod u njegove obje domovine. Gosti iz domovine imali su vremena i za odgovore na pitanja posjetitelja, a mnoga daljnja pojašnjenja davali su kasnije pri razgledavanju knjiga na prigodnoj izložbi Matičinih izdanja križevačkog i petrinjskog ogranka. Da su ta pojašnjenja bila živa i zanimljiva svjedoči i lijep broj kupljenih knjiga! Još jednom izložbom te večeri se moramo pohvaliti. Radi se o zbirci starih, dijelom čak povijesnih izdanja Matice hrvatske koju je uz pomoć MH u Zagrebu prikupila udruga bivših studenata hrvatskih sveučilišta AMAC, a koja bi, uspije li naum, trebala postati jezgro jedne mnogo šire zbirke, doduše raštrkane na razne vlasnike, ali okupljene na jedno mjesto - u računalu - i dostupne preko interneta. Zamisao "virtualne knjižnice" predstavio je Ivica Košak, predsjednik AMAC-a, a naša udruga mu je obećala podršku. Proslava ovakvog značenja s tako sadržajnim izlaganjima mnoge dojmove ostavi na posjetitelja, a najbolje je dati im oduška u razgovoru i druženju. Uz mali domjenak, večer je nastavljenja razmjenom mišljenja, dodatnim pojašnjenjima, ali i dobrom raspoloženju i prepričavanju šaljivih zgoda, koje nipošto nisu rijetke u ispunjenom životu matičara.

Ivo Andrijević

U ozračju hrvatske pisane kulture

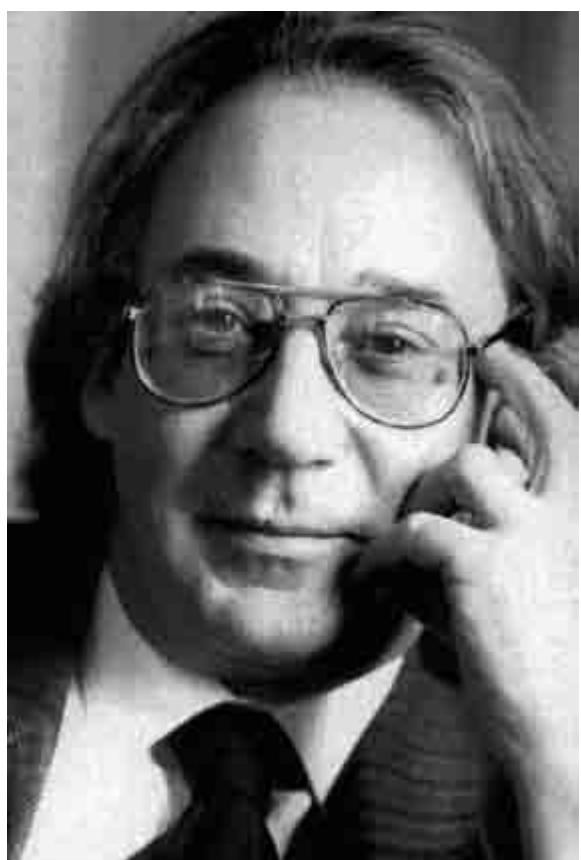
Hrvatska knjiga na sajmu u Frankfurtu

Frankfurtski sajam knjiga sa 6375 izlagača iz 110 zemalja svijeta je najveća izložba knjiga u svjetskim razmjerima. Sajam knjige je ove godine zabilježio porast posjetitelja unatoč globalnoj finansijskoj krizi. 265 tisuća gostiju, od kojih je značajan udio stručne publike, posjetio je sajam. Hrvatski nakladnici i pisci predstavili su ne samo nove naslove već i donijeli ozračje hrvatske kulture. Hrvatski "štand" na velesajmu je uredila Zajednica nakladnika i knjižara koja djeluje pri Gospodarskoj komori. Zajednica broji više od 115 izdavača i knjižara. Na zajedničkom hrvatskom štandu je i ove godine izlagalo i nekoliko samostalnih izlagača. Ukupan broj hrvatskih naslova predstavljenih na našem štandu iznosio je 2,5 promila izdanih naslova na sajmu.¹

Obzirom da građani Republike Hrvatske predstavljaju tek cca 0,75 promila svjetskog pučanstva, izloženi naslovi potvrđuju bogatu tradiciju hrvatske pisane kulture. Izabrana bibliografija prikazuje 55 naslova hrvatske književnosti na njemačkom jeziku, izdanih u razdoblju od 1990. do 2002. U tom popisu knjiga nalazi se i katalog izložbe Drei Schriften - Drei Sprachen, (Kroatische Schriftdenkmahler und Drucke durch Jahunderte).²

Na velesajamskoj tribini hrvatske književnosti je pored Sibile Petlevski, Bore Čosića, Jurice Pavičića i Ede Popovića nastupio i ovogodišnji dobitnik Herderove nagrade Nedjeljko Fabrio. Nagrada je bila uručena 3. svibnja 2002. na sveučilištu u Beču. Znaci i kritičari hrvatske književnosti ubrajaju Nedjeljka Fabria, koji je dobitnik i nagrade Ksaver Šandor Gjalski za 2002. godinu, u birani krug hrvatskih književnih suvremenika. Fabrio je sveobuhvatni pisac, zas-

tupljen na svim književnim poljima, pa radi i kao kritičar i publicist. Prestižna Herderova nagrada je priznanje koje jamči "primjerenu književnu recepciju i čitalački horizont".³

Nedjeljko Fabrio

Hrvatskoj publici u rajnsko - majnskom području pružena je mogućnost susreta s hrvatskom književnošću i književnicima i izvan sajma, na tradicionalnoj književnoj tribini koju upriličuje Društvo bivših studenta hrvatskih sveučilišta (AMAC e.V.) u Frankfurtu. Tribina je održana u Subotu, 12. listopada 2002. u prostorijama Hrvatske katoličke misije (u neposrednoj blizini velesajams-

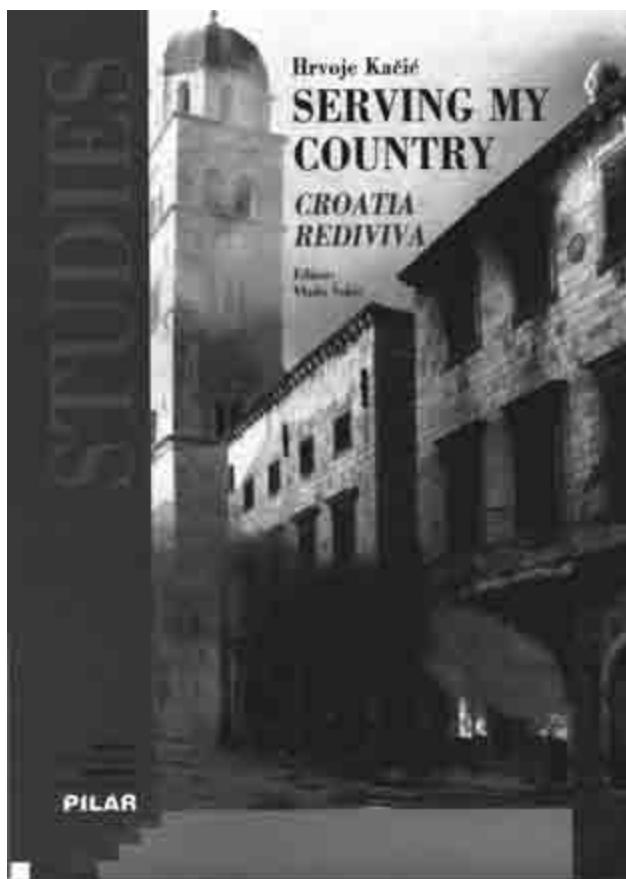
¹ Izvor: Katalog Zajednice hrvatskih izdavača, Program na sajmu knjiga u Frankfurtu 2002.

² Izložba je održana od 26 travnja do 8 lipnja u Berlinu. Vidi izvješće u prošlom broju Riječi

³ Prigodna brošura Nakladnog zavoda Matice hrvatske, Zagreb 2002. Vidi i Krešimir Neman: Historiografska fikcija Nedjeljka Fabria, Republika, br. 1-2, Zagreb 1996.

Riječ, broj 32, 2002.

kog prostora) na temu: Hrvatska knjiga na sajmu u Frankfurtu, u suradnji sa Zajednicom hrvatskih nakladnika.

"Ivo PILAR" i englesko izdanje Serving my country, rad prof. Kačića.

Velesajam u Frankfurtu otvara svoje štandove svjetskoj literaturi sljedeće 2003. godine od 8. do 13. listopada. Ruska federacija će imati sljedeće godine ulogu gostujuće zemlje. Ovogodišnji uspjeh predstavljanja Republike Litve potvrđio je potrebu za kontinuitetom nacionalnih nastupa. A vjerovalo se kako su takvi nastupi zastarjeli! U tom svjetlu treba promatrati izjave iz prošle godine, za dijasporu iznenađujuće, od strane istaknutih literata kao što je npr. prof. Stamać ili čak direktor HAZU dr. Bogičević koji su javno i uz značajan odjek u tisku obznanjivali kako Hrvatska nije stasala za ulogu gosta. Nakon ovogodišnjeg uspjeha Litve na Sajmu knjige u Frankfurtu vidi se ne samo potreba nego i mogućnost za nacionalni nastup Hrvatske.

Ivica Košak

Prof. dr. Srećko Lipovčan je izvijestio o radu hrvatskih nakladnika i njihovom nastupu na hrvatskom štandu 2002. Iznesen je kratak prikaz 160 godina rada Matica hrvatske, uz prigodnu izložbu knjiga. Dr. Dragica Anderle je prikazala znanstveni rad Die Loggia communis, u kojoj je predstavljena značajna sastavnica urbane kulture na hrvatskoj obali Jadran. Zdravko Luburić je krasnoslovio iz svog bogatog opusa lirike, a koja je objavljena na njemačkom jeziku. M. Tomašević je prikazao znanstveni rad Credit Rating vor dem Hintergrund von Basel II autorice Zdenke Blažević. Gospodin Hrvoje Ježić je predstavio svoga oca, prof. Slavka Ježića i kao pisca stihova za djecu.

Uz glazbeni ugođaj predstavljen je umjetnički i znanstveni rad Lidiye Bajuk s osvrtom na književnu obradu hrvatske etnološke baštine u knjizi Kneja.

Prof. dr. C.V. Wilkes/Oxford, prof. dr. H. Kačić i prof. dr. V. Šakić su predstavili znanstveni zavod

SAJAM KNJIGA IZ MOG KUTA

Snaga knjige je veća i od smrti, veća od onih koji je žele pokopati

Knjiga će nadživjeti sve one koji joj sada proriču skoru smrt - rekao je njemački ministar vanjskih poslova Guido Westerwelle na svečanosti otvaranja 62. Frankfurtskog sajma knjiga komentirajući time rasprave o budućnosti tiskane knjige.

Njegova je izjava bila izazvana napisima kako će elektronska knjiga zamijeniti tiskanu. Te će se dvije forme, ističe, samo upotpuniti.

Jedna od glavnih tema ovogodišnjeg Frankfurtskog sajma knjiga bila je i budućnost digitalnih nosača pisane riječi. Frankfurtski sajam je najveća tržnica knjiga, najveća knjižara na svijetu u kojoj se nekoliko dana koliko traje okupe svi koji se bave knjigom - izdavači, knjižari, autori, kritičari, novinari i čitatelji. Počasni je gost ove godine bila Argentina. Na 172 tisuće četvornih metara predstavilo se oko sedam tisuća izlagača iz 111 zemalja, među njima i Hrvatska.

Naša se domovina predstavila, istina na manjem prostoru nego prijašnjih godina, ali s lijepim i bogatim programom. Predstavljeni su 232 naslova od 30-ak hrvatskih nakladnika. Kroz književne su fo-rume bili zastupljeni veliki hrvatski pjesnik Tin Ujević, zatim književnici Edo Popović, Ludwig Bauer, Miro Gavran, Sanja Lovrenčić i Ivana Šojat-Kuči te kao šlag na kraju hrvatska književnica Irena Vrkljan koja ove godine slavi svoj 80. rođendan. No, to su informacije koje je svatko mogao ovih dana pročitati u tiskanim medijima ili na internetskim web portalima.

Ništa novo. Ono što niste mogli pročitati, osjetiti niti uočiti ako niste nazočili svom tom predivnom knjiškom šušuru koji je trajao ovih šest dana jest spoznaja da još ima mlađih ljudi koji vole knjigu i žive za knjigu. Ne govorim to zbog onih prvih pet dana trajanja sajma u kojima se izmjenjuju oni koji se moraju izmjenjivati poradi vlastitog posla. Jer novinari tu možda ne bi bili da ih urednici nisu poslali, izdavači moraju biti jer im je to posao, autore i kritičare izuzmimo, i držimo se običnog čovjeka i čitatelja bez kojih autori i kritičari ne bi ni postojali. Istina, teška su vremena, ubrzana, financijski, a i emocionalno uništavaju čovjeka pa je sajam knjiga pozitivan znak u ovim teškim vremenima u kojima prostora za knjigu, ponekad se čini, sve manje ima. Ali, ipak, ima. Ako joj dopustite knjiga će doći do vaših srca i pronaći vremena za kojeg mislite da ga nemate.

Ovih sam dana na Sajam knjiga odlazila vlakom. Čovjek uistinu može svašta naučiti u samo jednoj vožnji vlakom. U tridesetminutnoj vožnji koja je pobila moje dotadašnje mišljenje kako nove generacije nisu dovoljno zainteresirane za knjigu. U samo jednoj tridesetminutnoj vožnji, u jednom vagonu vlaka uočila sam čak pet mlađih ljudi, mlađica i djevojaka koji su čitali knjigu. Bilo mi je neobično draga jer nisu zaokupljeni slanjem SMS-ova već, bilo je očito, radnjom knjige. Shvaćala sam kako umno nisu prisutni nego proživljavaju knjigu. Bilo mi je draga jer se radi o mlađicima i djevojkama nove

generacije i jer su baš oni pronašli vremena za knjigu.

Peti dan sajma, odnosno današnji me najviše oduševio jer obični je čovjek posjetio knjigu. Brojni mlađi ljudi koji su radoznalo razgledavali paviljone oduševljavajući se knjigom i komentirajući knjigu. Nebitno o kakvoj se knjizi radi, stručnoj literaturi, trilerima, psihološkim romanima, dječjoj knjizi ili tek kuharicama.

Knjiga je oduševljavala. Paviljoni su se šetali brojni knjiški likovi poput Petra Pana, Harrya Pottera, Huckleberry Finna, Toma Sawye- ra, Heidi, pa čak i Crvenkapice i Snjeguljice, ali i kojekakvih novijih fantasy likova koje su utjelovili mlađi ljudi, pa čak i neki starije generacije koji vole KNJIGU. Mnogi će kazati kako je to djetinjasto, kako to pripada samo djeci, ali zar ima nešto ljepešte nego radovati se kao dijete, učiti kao dijete, zar dječja iskrenost ne oduševljava, zar ima nešto ljepešte nego voljeti knjigu kao što dijete voli omiljenu bajku, priču, slikovnicu? Zar ima nešto ljepešte nego živjeti knjigu kao što to čini dijete, zar nismo bili djeca i proživljavali omiljene bajke?

Zar nije čarobno proživljavati knjigu onako kako smo je proživljivali kad smo bili djeca? Mislim da jeste jer knjiga zapisuje vrijeme, ona je ta koja priča i bez koje ne bi imali prošlost. Stoga je trebao voljeti i čuvati kao što to čini dijete sa svojom omiljenom bajkom.

Marijana Dokoza

INTERKULTURELLE WOCHE

WOCHE DER AUSLÄNDISCHEN MITBÜRGER

Bücher, Medien und Autoren

Ist die Literatur besser geeignet, neue Perspektiven zu eröffnen, als politische Aktionen?" war der Titel der diesjährigen Veranstaltung der Mittwochsgesellschaft im Rahmen der Interkulturellen Woche in Idstein, am Mittwoch, den 28. September in der Stadtbücherei Idstein.

Herr Dr. Asghar Fassihi, Mitglied des Ausländerbeirats der Stadt Idstein, Dipl. Ing. Ivica Košak, Vorsitzender der Kroatischen Kulturgemeinschaft e.V. und Dieter Kunz, Sprecher der Idsteiner Mittwochsgesellschaft haben mit der Vorstellung von fünf ausgewählten Werken der internationalen Literatur, unter anderem von Samuele P. Huntington und Amartya Sen, die Grundlage zu einer angeregten und anregenden Diskussion geliefert.

Die Wahl dieses Themas wurde durch den algerischen Buchautor **Boualem Sansal**, **diesjährigen Empfänger** des Friedenspreises des Deutschen Buchhandels, angeregt. Mit literarischen Mitteln kämpft Boualem Sansal gegen alles, was von seinem Volk als Unterdrückung erlebt wird. Seine virtuos geschriebenen und atmosphärisch dichten Bücher spiegeln die Erfahrungen einer geopferten Generation wider. Sein literarisches Wirken, das zu Beginn der Veranstaltung von Dipl. Ing. Ivica Košak vorgestellt wurde, sei die Suche nach einer **Identität, die es immer noch neu aufzubauen gelte.**

Ivo Cenkovčan, Ivica Košak, Lidija Pansegrau Hadrović, Gerhard Krum,
Dr. Asghar Fassihi und Dieter Kunz

Im Verlauf des Abends präsentierte Dr. Asghar Fassihi die Werke des Zürcher Professors Georg Bossong: *Das maurische Spanien* und *Die Sepharden*. Seit dem 8. Jahrhundert war der Islam für rund 900 Jahre auf der Iberischen Halbinsel präsent. In dieser Zeit kam es zu einem einzigartigen Miteinander von Muslimen, Christen und Juden und einer Blüte von Wissenschaft, Philosophie, Literatur und Kunst. Die Moschee von Cordoba und die Alhambra von Granada zeugen bis heute von diesem "Goldenen Zeitalter". Der kulturelle Niedergang erfolgte durch die Vertreibung von Juden und Muslimen von der Iberischen Halbinsel. Es traf insbesondere die spanischen Juden - Sepharden die fortan zerstreut in den Ländern des Osmanischen Reiches Zuflucht fanden. Auch in der neuen Heimat trugen die Sepharden entscheidend zur Multikulturalität bei. Zu sehen war dies besonders in den Grenzländern des Osmanischen Reiches wie Bosnien und die Herzegowina, die im regen Austausch mit benachbarten christlichen Ländern standen. So avancierte Saloniki zum "Jerusalem des Balkans". Im 20. Jahrhundert traf der Holocaust die Sepharden bis ins Mark. Vertreibung und Vernichtung zerstörten ein über Jahrhunderte andauerndes Zusammenleben. Mehr als 60 Jahre nach dem Zweiten Weltkrieg geht die Forschung über das Schicksal der Juden in Europa weiter. Die Geschichtswissenschaftlerin Dr. Esther Gitman erforscht die Wege, auf denen die überlebenden Juden in Kroatien gerettet worden waren. Geboren in Sarajevo und Überlebende des Holocausts schreibt sie in ihrem

rieschen Halbinsel. Es traf insbesondere die spanischen Juden - Sepharden die fortan zerstreut in den Ländern des Osmanischen Reiches Zuflucht fanden. Auch in der neuen Heimat trugen die Sepharden entscheidend zur Multikulturalität bei. Zu sehen war dies besonders in den Grenzländern des Osmanischen Reiches wie Bosnien und die Herzegowina, die im regen Austausch mit benachbarten christlichen Ländern standen. So avancierte Saloniki zum "Jerusalem des Balkans". Im 20. Jahrhundert traf der Holocaust die Sepharden bis ins Mark. Vertreibung und Vernichtung zerstörten ein über Jahrhunderte andauerndes Zusammenleben. Mehr als 60 Jahre nach dem Zweiten Weltkrieg geht die Forschung über das Schicksal der Juden in Europa weiter. Die Geschichtswissenschaftlerin Dr. Esther Gitman erforscht die Wege, auf denen die überlebenden Juden in Kroatien gerettet worden waren. Geboren in Sarajevo und Überlebende des Holocausts schreibt sie in ihrem

am Mittwoch im Rahmen der Veranstaltung von Herrn Košak vorgestellten Buch „*The Rescue and Survival of Jews in the Independent State of Croatia 1941-1945*“ unter anderem darüber, dass auch in den dunkelsten Momenten der Geschichte das Licht der Großzügigkeit der Menschen leuchten würde“. Pogrome des 2. Weltkrieges haben dazu geführt, erinnert sich Esther Gitman, dass bis zum Ende des Krieges 75 Prozent der jüdischen Bevölkerung im Gebiet des Kroatiens und Bosnien und Herzegowina getötet wurden. Aber 9500 von ihnen überlebten, wie sie sagt, "aufgrund der Aufopferung ihrer Mitbürger".

Dieter Kunz stellte ein Erklärungsmodell von Professors Samuel P. Huntington vor, welches die Zeit nach dem Zusammenbruch des Kommunismus betrifft. Der Harvard-Professor verkündete in seinem Werk „*Kampf der Kulturen: Die Neugestaltung der Weltpolitik im 21. Jahrhundert*“, einen Paradigmenwechsel. Eine völlig neue Form der internationalen Auseinandersetzungen beherrscht seiner Meinung nach das internationale Geschehen: Unterschiedliche Kulturreiche, die einander feindlich gegenüber stehen, prägen die Konfliktszenarien.

Als Gegenposition stellte Dipl. Ing. Ivica Košak das Buch: „*Die Identitätsfalle, Warum es keinen Krieg der Kulturen gibt*“ des Autors Amartya Sen vor. Der Nobelpreisträger aus West Bengal kritisiert mit Recht Samuel Huntigons populäre These vom Kampf der Kulturen. Amartya Sen zeigt in seinem Buch, dass die falsche Illusion einer einzigen Identität diesen „Krieg der Kulturen“ konstruiert und zugleich fatal vorantreibt. Sen zeigt nicht nur, wie die Spirale aus Identität und Gewalt entsteht, sondern auch, wie sie durchbrochen werden kann.

Zum Schluss wurde das Buch der Autorin Karin Richter „*Krabat und die Schwarze Mühle*“ vorgestellt. Die literarische Figur des Krabat alias Ivan Sajatović als Reiterobrist rettete einst Johann August III. vor der türkischen Gefangenschaft.. Johannes Schadowitz wurde wegen seiner ungewöhnlichen Größe, Verhaltensweise und seinem Wissen, das er auf vielen seiner früheren Reisen erwarb, als Zauberer angesehen. Die Bauern nannten ihn den „Kroat“ (sorbisch Chorwat), später entwickelte sich daraus der heute bekannte Name Krabat. Nach seinem Tod wurde aus Johannes Schadowitz der Zauberer Krabat, der von den Sorben noch heute als Schutzpatron verehrt wird. Die Krabat-Legende, deren erste Fassung aus dem 19. Jahrhundert stammt, kann von uns als Beispiel einer gelungenen Integration angesehen werden.

Mit der Vorstellung dieses Buches schloss Ivica Košak die Vortragsreihe ab. Modelle und Materialien für den Literaturunterricht, so wie es Karin Richter aufbereitete, werden besonders akzentuiert und mit Informationen zur Geschichte und Kultur der Umgang mit den Minderheiten dargestellt.

Die Veranstaltung mit angeregten und anregenden Diskussionen im Anschluss an die kurze Vortragsreihe wurde durch die Anwesenheit des Bürgermeisters **Gerhard Krum** und der Konsulin der Republik Kroatien, Frau **Lidija Pansegrou Hadrović** aus Frankfurt, besonders geehrt.

Als weitere Ehrengäste haben der bekannte kroatische Künstler Ivo Cenkovčan aus Berlin und der Herr Jürgen Helbach, Vorsitzender des Kulturellen Arbeitskreises Mittelrhein „*Die Treidler*“ St. Goar e.V., an der Veranstaltung teilgenommen.

Međunarodni sajam knjiga u Frankfurtu 2012.

Knjige nas ujedinjuju

Jedan od najistaknutijih turskih pisaca, nobelovac čija su djela prevedena na dvadesetak jezika Orhan Pamuk je jednom prilikom rekao: *Postoјi nešto u Frankfurtu što podsjeća na džamiju, crkvu ili hram, nešto što poziva osobu da bude skromna. Poput velikih knjižnica koje sadrže sve knjige svijeta i odražavaju beskonačnost vremena i svemira, ovo obilje knjiga podsjeća nas da – iako podijeljeni po nacionalnosti, povijesti i jeziku – svi nalikujemo jedni drugima, dijelimo iste osjećaje i težnje.*

Njegove su riječi, doista, na ispravan način utkane u police ove svjetske knjižnice koja ujedinjuje sve nacije, vjere i narode. Pisana riječ ima veliku moć. Iako to mnogi ne priznaju niti joj daju značaj, pokušavaju je osporiti, postaviti na koljena, zamaglići oči raznim modernim tvoreninama, naposljetku se sve opet vraća pisanoj riječi jer u nju utkani svi ljudski osjećaji, a oni su isti bez obzira o kojem se narodu radilo. Vidljivo je to bilo i na ovogodišnjem Sajmu kojeg je posjetilo više od 300 tisuća posjetitelja, 9 000 novinara, 1 000 autora iz čak 111 zemalja svijeta. Među njima najzvučnija imena su bila Richarda Forda, Herte Müller i Martina Walsera i dakako holivudskog glumca Arnolda Schwarzeneggera koji je na Sajmu promovirao svoju biografiju naslova Total Recall – My Unbelievably True Life Story i svojim likom i djelom privukao najveći broj posjetitelja u prestižni treći paviljon Sajma u kojem je kratko boravio.

Značajno je napomenuti da se u pet dana Sajma održalo čak 3000 književnih događanja, održani su brojni intervju, čitanja i političke rasprave, a zemlja partner je bila Novi Zeland iz kojeg je došlo 70 autora. Hrvatsku su ove godine na Sajmu predstavljali autori Zoran Ferić, Edo Popović, Ivana Sajko, Franjo Janeš. Dubravka Ugrešić je dobila nagradu Jean Améry za esejsku za njemačko izdanje knjige Karaoke kultura. Iako je hrvatski štand bio u njenom znaku, ona se na isti nije pojavila. Kaže da ne želi biti nacionalno etiketirana, pa eto zato.

Ali, svaka pohvala nakladnicima hrvatskog dječeg štanda u trećem paviljonu koji su nacionalno etiketirani kao Hrvati, međutim, su itekako

prisutni na internacionalnim događanjima, njihove se knjige i autorski uradci nalaze na policama brojnih svjetskih knjižara, na web portalima prestižnih dječjih nakladnika u Njemačkoj, ali i Engleskoj. Spomenimo samo Andru Petrlik Huseinović nakladnicu i autoricu brojnih nagradivanih dječjih slikovnica. Njene slikovnice će uskoro ući i u knjižnicu Guttenberovog muzeja u Mainzu za što je već dobila poziv.

Mn: Kupovanje i čitanje knjiga nije isto

Mučno je ponekad čitati kako se knjige ne čitaju u toliko mjeri kao nekada. Što se promjenilo? Ljudi ili kvaliteta knjiga, vrijeme ili svo troje? Činjenica jeste da je ove godine na Sajmu bilo manje izlagачa od prijašnjih godina. Neki štandovi, većinom međunarodnih nakladnika, su bili poluprazni. No, to ne znači da se u njihovim zemljama knjige ne čitaju. Znači samo da im je bili preskupo doći na Sajam zbog trenutačne ekonomske krize. Još je mučnije pročitati kako su Hrvati nacija koja po nekoj statistici najmanje čita knjige. Jesmo li doista? Volim vjerovati da nismo, da nas je samo trenutačna neimaština, ekonomska kriza kojom su nas ovili odijelila od kupnje knjiga. Lijepo je čuti i pročitati da je npr. zadarska Gradska knjižnica jedna od najposjećenijih u Hrvatskoj, da knjižnice dobivaju nagrade. To znači da se čita i da svakako nismo nacija koju ne zanimaju knjige.

Marijana Dokoza

PROGOVORI

*Otvara li literatura nove perspektive
bolje nego politička akcija?*
Boualem Sansal

Savezna Republika Njemačka posvećuju tјedan uoči *Blagdana plodova* šarenom mnoštvu grаšana iz redova doseljenika i migranata. To je tzv. *Tјedan interkulture - Interkulturnalni tјedan*. Različite organizacije koriste ovu prigodu za tematiziranje problema stranaca, migranata i useljenika. Ne mali broj (20%) stanovnika Njemačke stranog je porijekla. Mnogi su ovdje našli utočište pred progonom, bilo u vlastitoj domovini, bilo da je matična zemlje doživjela stranu agresiju. Petak na kraju *Tјedna interkulture* posvećen je upravo tim izbjeglicama. Ovogodišnji moto za spomen Interkulturnog tјedna glasio je: *Dobro si došao, ma otkuda bio!*

U nizu programa kulturnih društava, socijalnih organizacija i vjerskih zajednica, u Njemačkoj se tog dana sa posebnim naglaskom razmatraju problemi; uzroci i posljedice, a koje nastaju u samom progonu ili su vezeni na diskriminirajući karakter nasilja. U ratnom se pak nasilju ističe posebno položaj žena kao višestruke žrtve. Povijest međuljudskih sukoba bilježi seksualno nasilje nad ženama u svim epohama kao neku vrst kolateralne štete. Nova je kategorija u vrednovanju zlostavljanje žena nastala u ratu na teritoriji bivše Jugoslavije, gdje se silovanje upotrebljavalo kao oružje u strategiji etničkoga čišćenja.

Progovoriti o toj temi kroz literaturu i filmsku umjetnost, više je nego otvaranje nove perspektive, kako je to ukazano na *Znanstvenoj radionici o ženama u ratu* 2010. godine na *Sveučilištu Siegenu*.¹

A literarna tribina pod naslovom *Progovori – fikcionalni odraz genocidnog zlostavljanja žena tijekom rata* je bio jedan lokalni doprinos *Hrvatske kulturne zajednice* u Njemačkoj u okviru *Interkulturnog tјedna* 2012. Na ovogodišnjoj tribini promoviran je zbornik radova s navedenog znanstvenog skupa *Žena u ratu*. Zbornik radova izdaje se u knjizi pod naslovom: „**Žrtve - pljen - glasnogovornice humanizacije?** (*Opfer - Beute - Boten der Humanisierung*)²“ u izdanju koautorice i voditeljice znanstvene radionice u Siegenu, dr. sc. Marijane Erstić.

U toj je radionici obrađen pristup u književnosti i filmu prema seksualnom nasilju nad ženama u ratu.

¹ Quelle: <http://www.uni-siegen.de/start/news/oefentlichkeit/314865.html>

² Slavija Kabić, Marijana Erstic (Hrsg): *Opfer - Beute - Boten der Humanisierung? Zur künstlerischen Rezeption der Überlebensstrategien von Frauen im Bosnienkrieg und im Zweiten Weltkrieg*. Transcript 2012.

Tim znanstvenih radnika i publicista posvetio je svoje istraživanje, ne na izvornu dokumentaciju ili osobne iskaze žrtava, nego analizu odraza njihove patnje u književnim i filmskim radovima.³ Takav pristup

³ **Elisabeth von Erdmann:** Vergewaltigung als Kommunikation zwischen Männern. Kontexte und Auseinandersetzung in Publizistik und Literatur. **Marijana Erstić:** „Glück“ (2009) – Eine Skizze zu Ferdinand von Schirachs Kurzgeschichte miteinem Blick auf den gleichnamigen Spielfilm von Doris Dörrie (2011). **Uta Fenske:** Den Krieg bezeugen: STURM (2009). **Walburga Hülk, Gregor Schuhend:** Wie stereotyp darf ein Kriegsfilm sein? Max Färberböcks ANONYMA – EINE FRAU IN BERLIN (2008). **Slavija Kabić:** Namenlos, gesichtslos, austauschbar: Menschlichkeit und Bestialität im Roman Als gäbe es mich nicht von Slavenka Drakulić. **Hermann Korte:** Aktivierung des Weißen Raums. Zur Typographie des Schweigens in E 71. Mitschrift aus Bihać und Krajina. **Britta Künkel:** BERLIN '36. Erfahrungen einer jüdischen Sportlerin in der NS-Zeit und die filmische Umsetzung. **Dunja Melčić:** Die post-jugoslavischen Kriege in den Massenmedien. Eine kommunikationstheoretische Be- trachtung mit besonderer Berücksichtigung der Massenvergewaltigung. **Tanja Schwan:** „Die Grenzen meiner Sprache sind die Grenzen meines Körpers“. Zur filmischen Inszenierung von Schmerz in ESMAS GEHEIMNIS. **Ludwig Steindorff:** Der Krieg in Bosnien-Herzegovina. Mehr als Konkurrenz der Erinnerungen. **Natasza Stelmaszyk:** Die Antigone von Katyn. Die Frauenporträts in Andrzej Wajdas Film DAS MASSAKER VON KATYŃ.

omogućava, prije svega lakši pristup za publiku. Knjiga ili film postaju na takav način posrednikom u javnoj komunikaciji ili pak odnosu prema žrtvi, ali isto tako i prema počiniteljima. Mi svakodnevno susrećemo žrtve i počinitelje. Jedni i drugi dijele našu svakodnevnicu bez prepoznatljivog vanjskog obilježja. A zadaća je umjetničkog djela da se ne zaboravi ono što žrtve ne mogu potisnuti u zaborav.

I u suvremenim sukobima, u kojima su žene i dalje manjina među borcima i onima koji idu u rat, ipak one trpe najveću štetu. Žene se suočavaju sa specifičnim i ponižavajućim oblicima seksualnog nasilja, koje se vrši sistematski sa ciljem ostvarivanja vojnih ili političkih ciljeva. Rat je uvijek utjecao na muškarce i žene na drugačije načine. Muškarci se iz rata vraćaju kao heroji, žene ostaju žrtve. Žene su prve koje pogoda raspadi infrastrukture, jer se bore da održe obitelji i brinu za stradale. I po okončanju sukoba, žene ostaju posljedice seksualnog nasilja, uključujući neželjene trudnoće, spolno prenosive infekcije.

U patrijarhalnim, dakle maskulino dominantnom društvom prijeti i stigmatizacija. Prijetnja seksualnog nasilja može se nastaviti i dalje, ili čak se i pojačati nakon prestanka sukoba, kao posljedica nesigurnosti i nekažnjivosti. Žene se mogu naći prinudene da se okrenu seksualnoj eksploraciji kako bi preživjele i izdržavale obitelji. Glasnija od poruke sudskih optužnica jeste javno iznošenje svih dimenzijskih tragedije koju trpe žene, ali koja pogoda cijelo društvo.

Fikcionalni odraz genocidnog zlostavljanja žena tijekom rata, glasio je hrvatski podnaslov pozivnice na tribinu. Zašto fikcija? Fikcija predstavlja pričanje priča koje nisu u potpunosti bazirane na činjenicama. Bolje rečeno, fikcija je forma izmišljene naracije, jednog od četiri glavna retorička načina. Iako riječ fikcija potiče iz latinske riječi *fictio*, "formirati, stvoriti", fiktivni radovi ne trebaju u potpunosti biti nestvarni, te mogu uključivati stvarne ljude, mesta i događaje. Fikcija može biti pismena ili usmena. Iako svaka fikcija nije nužno umjetnička, fikcija se smatra kao forma umjetnosti i/ili zabave.⁴

Kada se govori o **Lejli**, romanu o bosanskoj djevojčici koja je pretrpjela višegodišnje zlostavljanje (roman

Alexandre Cavelius⁵) pomalo je riskantno uvesti pojam fikcije i sjećanja. Sjećanje ovdje nije bilo motor

⁴ <http://de.wikipedia.org/wiki/Fiktion>

⁵ Andrea Cavelius: Leila - ein bosnisches Mädchen, Ullstein 2001.

stvaralaštva, nego u mnogo većoj mjeri radi se o traumi. Da bi se trauma prebrodila, potrebno je o njoj govoriti. U romanu je Leila prvo zanijemjela, a i kad je progovorila, ona priča u trećem licu. "*Kao da me nema*" - prema istoimenom romanu **Slavenke Drakulić**. Spisateljica Cavelius izlaže u prvom licu, što bi bio jednostavan izazov za empatiju da tu nije "time line" fiktivnog dnevnika mame koji nas vraća iz fikcije u zbilju. Urušavanje (Kristaliner Verfall⁶) zbijanja se ne događa u sjećanju, nago u zbilji svakodnevnice. Povijest (zapis sjećanja) je u pravilu epopeja (nostalgija?) herojskih djela. Ako pravilno shvaćamo ono što kaže Deleuze: "...begegnet man unterhalb des Mythos ebenfalls der Unmittelbarkeit des rohen Triebs und der sozialen Gewalt da der Trieb im gleichen Maße »kulturell« wie die Gewalt »natürlich« ist. Es gibt verschiedene Weisen, aus dem Mythos ein gegenwärtiges Erleben zu ziehen, das zugleich die Unmöglichkeit zu leben bezeichnet..."⁷ Onda Metafora stvarnosti (Zeit-Bild) ostaje prikaz jedne sudbine (Leile) ali u kristalu naracije Alexandre Cavelius. I upravo ta kristalina struktura fikcije nam dopušta da iz priče (Mythos) doživimo (ematički) jednu stvarnost koju je (bi) inače (bilo) nemoguće

⁶ Marijana Erstić: Kristalliner Verfall: Luchino Viscontis (Familien-)Bilder al di là della fissità del quadro, Universitätsverlag Winter 2008.

⁷ Gilles Deleuze: Das Zeit-Bild, Kino 2, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1991, S. 282

živjeti. Kod spisateljice Cavelius heroji ne postoje! Leila susreće samo trivijalne protagoniste humanizma, one koji u svakom trenutku mogu iznevjeriti i postati nasilnici.

I poslije završetka rata nastavlja se sukob konkurenциje sjećanja.⁸ Ovaj sukob nastaje u ne nužnoj razlici vrednovanja historiografskih činjenica, a kod kojega svako pronalazi svoju priču. Opasnost i prijetnja suživotu predstavlja burna rasprava o povijesnoj slici na *Balkanu*, a koja dokazuje napetost između povijesti u smislu identiteta memorije i historiografije kao objektivirane zapisa. Ova diskusija, koja se vodi ne samo kod *Južnih Slavena*, je slika slijepog patriotizma kao vječno ponavljeni pokušaji konzervativaca da ostvare političke ciljeve, tako da povijest instrumentaliziraju kao nacionalnu svijest i stvore nekakvu vrst kolektivnog sjećanja. Ili kako nam poručuje nobelovac Amartya Sen: Iluzija (povijesnog) identita je iskonski izvor nasilja, a ne nepostojeći sukob civilizacija!⁹

Ovara li literatura nove perspektive bolje ode političkih akcija? Ovo je pitanje, a koje je postavio **Boualem Sansal**, Alžirski pisac i primatelj prošlogodišnje (2011.) *Mirovne nagrade Saveza njemačkih knjižara* u Frankfurtu. Ovogodišnja *Mirovna nagrada Njemačkih knjižara* dodijeljuje se kineskom piscu **Liao Yiwu**¹⁰, koji je, nakon što je bio izložen političkom progonu u Kini, prošle godine emigrirao u Njemačku. Liao Yiwu se iskazao kao glasnogovornik onih koji su u nemoći nanesene patnje zašutjeli.

2012. godina je proglašena – *Godinom kulturnog dijaloga između Europske unije i Narodne Republike Kine*, tako ovogodišnja dodjela nagrade za mir nije samo provokacija tipična za samovjerene predstavnike *Zapadnih demokracija*, nego uistinu iskorak iz šutnje. Kineski disident Liao Yiwu je proveo četiri godine u zatvoru, a njegove su knjige u Kini zabranjene. Unatoč zabrani izlaska iz zemlje, on je uspio doći u Njemačku. Bijeg Liao Yiwua uslijedio je nakon snažna pritiska kineskih vlasti da se njegova nova knjiga o boravku u zatvoru nakon gušenja demokratskog pokreta 1989. ne objavi u inozemstvu.

„*Tražim slobodu da pišem i objavljujem*“ - ovo pravo, a koje zahtjeva Liao Yiwu ima svoje opravdanje i u proglašavanju **Europskog dana učenja stranih jezika**, a koje se obilježilo upravo u srijedu, 26. rujna – na dan održavanje javna tribine u organizaciji Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena. Promociju djela Liao Yiwua izveo je iranski disident, dr. Asghar Fasihi.

Najnoviji izraz sukoba konkurentnih sjećanja jeste oživljavanje spora kako bi se obezvrijedila međunarodna pravna osuda rata. U napetosti između povijesti i pamćenja, postavlja se pitanje kakav razvoj nacionalnog sjećanja je moguć, kada je kolektivno sjećanje jednog dijela stanovništva u suprotnosti s drugim dijelom društva i u uvjetima gdje vladajuća partija nameće svoju verziju istine? Samo jedno kritičko preispitivanje sjećanja može obraniti historiografiju od dogmatskih zaključaka. Tomu treba suprotstaviti zajedničku percepciju povijesti, njenih vrijednosti te identičnih povijesnih samo po sebi razumljivosti za sve zajednice, narode ili pojedince.

Sadašnjost se u zajednici treba tumačiti na razini zajedničkog razumijevanja prošlosti. Neispunjene potrebe, a koje su dovele do identifikacije (s vlastitom pričom) mogu podijeliti društvo i prema **S. Freudu** dovesti do psihičkih poremećaja pojedinaca.¹¹ U tom svjetlu treba promatrati sposobnost ljudske vrste da reagira na svaki izazov agresivno, a kako je to zapazio Alexander Mitscherlich: „*Kulturna je pak zadaća svake civilizacije da, nakon što su savladane elementarne ljudske potrebe, pristupi ublažavanju neprijateljstva i svake agresivne forme ponašanja i to kroz jačanje suočenja za druge te razumijevanje i tuđih motiva.*“¹² O tome treba govoriti, a ne šutjeti! Utisak umjetničke obrade na publiku nije manje bolan od direktnog sučeljavanja sa iskazom žrtve, ali olakšava da se iz uvjetne anonimnosti usmjeri pozornost na tragediju podnesenoga nasilja. Umjetnost ovdje služi kao medij ali i uputa, - kako da se podnese nepodnošljivo i kako živjeti unatoč bolnom sjećanju!¹³

Ivica Košak

⁸ Cf. Thomas Güde: Erinnern an Okinawa: Konstruktion von nationalem Gedächtnis in einer Gesellschaft konkurrierender kollektiver Gedächtnisse. Grinverlag 2011.

⁹ Amartya Sen: Die Identitätsfalle: Warum es keinen Krieg der Kulturen gibt, Deutscher Taschenbuch Verlag 2010.

¹⁰ Liao Yiwu: Fräulein Hallo und der Bauernkaiser: Chinas Gesellschaft von unten, S. Fischer Verlag; Auflage 2009.

¹¹ Sigmund Freud: Die Verdrängung. In: Das Unbewußte. Schriften zur Psychoanalyse. S. Fischer Verlag 1963, Seite 69, zuerst erschienen in: Zeitschrift f. Psychoanalyse 1915, Bd. III; Gesammelte Werke, S. Fischer, Bd. X

¹² Alexander Mitscherlich: Über Feindseligkeit und hergestellte Dummheit. Europäische Verlagsanstalt, Hamburg 1993.

¹³ Epilog: Svjedočanstvo žrtava nasilja (iz logora Omarska, ljeto 1992.) pred UN tribunalom doprinijelo je i novom vrednovanju u međunarodnom pravu: - silovanje u ratu je danas u međunarodnom pravu okarakterizirano kao ratni zločin!

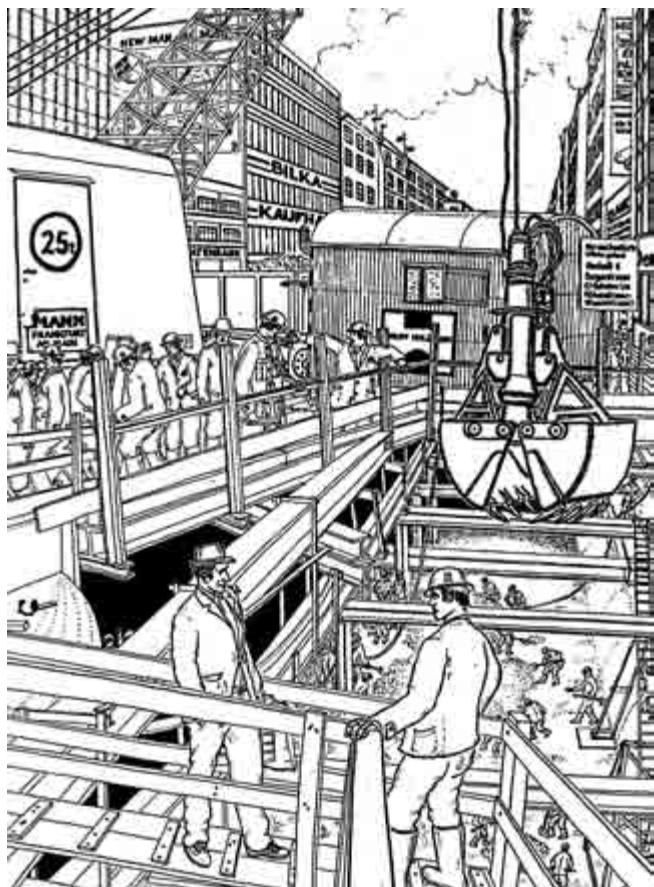
DRAGO TRUMBETAŠ: GASTARBEITER

*Kultur der Befreiung - ARCHIPEL GASTARBEITER,
zur Biographie und zu den Werken des kroatischen Künstlers Drago Trumbetaš*

Drago Trumbetaš ist ein unbestechlicher Beobachter der Gesellschaft. Die sozialkritischen Zeichnungen seines „Gastarbeiter-Zyklus“ machen ihn zu einem wichtigen Künstler und Chronisten seiner Zeit, genauer der „Gastarbeiterzeit“, der er einen großen und wichtigen Teil seines künstlerischen Schaffens gewidmet hat. „**Die Arbeiten Drago Trumbetaš**“ wurden bisher in den späten 1970er Jahren vorwiegend in kleinen Autorengalerien und Kulturzentren gezeigt.

Nach Deutschland kam der kroatische Künstler Drago Trumbetaš 1966 als „Gastarbeiter“. Der gelernte Schriftsetzer war zunächst als Bügler und Packer in einer Fabrik für Damenmäntel beschäftigt, bevor er später bei der Frankfurter Rundschau und der Bild-Zeitung arbeitete. Sehr schnell wurde für Trumbetaš die absurde Situation der „Gäste, die arbeiten“ zur Grundlage seines künstlerischen Schaffens. Er dokumentierte mittels unterschiedlichster Medien vom Jahr seiner Ankunft bis 1985 das Leben der Gastarbeiter in Frankfurt. So sammelte er unzählige Zeitungsausschnitte und Dokumente, notierte verschiedenste Situationen aus Arbeit und

Freizeit und fertigte zahlreiche Fotografien an. Dieser dokumentarische Ansatz ist es, der ihn zu einem umstrittenen sozialkritischen Künstler und Dokumentarist der damaligen bundesdeutschen Gesellschaft macht. „Ich beabsichtige nicht, die Gastarbeiterzeit nachträglich zu deuten, sondern zu zeigen, wie es wirklich war.“ Damit wird deutlich, wie stark Trumbetas‘ künstlerisches Verfahren seiner Absicht geschuldet ist, nur die Dinge zu zeichnen, die er wirklich wahrgenommen hat: „Ich habe nur die Sachen gezeichnet, die ich erlebt habe oder dokumentarisch belegen kann.“ So geben seine detailgenauen Zeichnungen und Collagen, die sich aus dem gesammelten Material zusammensetzen, dem Betrachter einen eindrucksvollen Blick in die häufig prekäre Welt der Gastarbeiter und lassen ihn nachvollziehen, wie sich der Gastland Deutschland den Neuankömmlingen in jenen 1 Jahren präsentierte. Mit der Veranstaltung in der Interkulturelle Woche knüpft die Kroatische Kulturgemeinschaft thematisch an seine Auseinandersetzung mit einer diversifizierten Stadtgesellschaft an, die stark durch Zuwanderung geprägt ist und an die daraus entstehende Frage nach einer gemeinsamen städtischen Identität. Dazu gehört es auch, marginalisierte Positionen darzustellen und kritische Blicke auf das Gastland zuzulassen.

Presseinformation
Ivica Košak
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Redaktion RIJEČ <http://www.hkz-wi.de/rijec/index.html>
Mail: info@hkz-wi.de
Tel.: 06126-8145

NA MAGAREĆOJ KLUPI

Hrvatska na Frankfurtskom sajmu knjiga 2013.

Punih je deset dana prošlo od Frankfurtskog sajma knjiga i ja nikako da se oslobodim jedne slike i da zaboravim jednu izjavu.

Gledam u nju, u tu klupu iz

zagrebačkog parka Zrinjevac, i čujem kako mi Neven Antičević, predsjednik Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore, govori: „Ministarstvo je tako htjelo. Osim toga, svima mi u Zajednici volonteri!“

Za prvi hrvatski samostalni nastup, a jednu drvenu klupu sa Zrinjevca. Klu-

pa je za čas postala hit u paviljonu broj 5. Svi su stalno svraćali do nje i samo

škicali kad će se netko dignuti, a hrvat-

ski su nakladnici naveliko kovali pla-

nove o Hrvatskoj kao zemlji domaćinu

na jednom od idućih sajmova.

Danas, kad konačno imamo ključeve

da ovogodišnji hrvatski nastup u

Frankfurtu nikad nije bio toliko nepre-

poznatljiv, razmrvljen, raštrkan,

začudan, gotovo šizofreničan. Bilo ga

je i nije ga bilo.

I ove je godine štand Zajednice bio u Petici, na prvom katu. U čošku, ali dobro uočljiv već s pomicnih stepenica. Površina mu je bila puno, puno manja od lanjskoga – 48 m², no raspored funkcionalan, kompaktan. Sve je bilo tu što treba, police s knjigama, tri mala okrugla stolića s nešto stolica, informativni punkt. Svoja je izdanja izložilo osam nakladnika – Algoritam, Kršćanska sadašnjost, Meandar, Medicinska naklada, Naša djeca, Školska knjiga, Tri M, V.B.Z.

Na štandu je stalno bio neki moving, dolazilo se i odlazilo, živo razgovaralo. Međutim, nije bilo posjetitelja, bio to hrvatski građanin koji desetljećima hodočasti na sajam ili netko sa susjednih štandova, bosansko-hercegovačkog, turskog, slovenskog, koji se nije čudio što se na štandu ne događa – ništa.

Nijedan hrvatski književnik nije okupljenima pročitao ni retka iz svoje najnovije knjige, nijedan se izdavač nije javno pohvalio najnovijom knjigom, nitko nije organizirao ni jednu

diskusiju. Na štandu institucije koja je desetljećima nositelj inozemnih nastupova uključujući i CROATIA, što je blistala s krova štanda, postala članicom Europske uni-

Mi smo tu. Dobar vam dan! Evo nas!, ili tako nekako.!? Tko im to nije

došapnuo da su mogli ukazati na nastupe hrvatskih književnika diljem sajma

pa i u gradu?! Da su na jednu policu

mogli staviti najnovije njemačke prije-

vode hrvatskih knjiga i djela njemačkih

književnica hrvatskog podrijetla! I da

to sve skupa ne mora niš' koštati!

S romanom prvijencem Olivas Garten u izdavačkoj kući Eichborn pojavila se Alida Bremer, Spiličanka koja živi u Münsteru i svima nama znana kao uspješna promotorica hrvatske književnosti u Njemačkoj. U okviru ovoga Sajma organizirala je niz foruma i rasprava na kojima su se predstavljali hrvatski književnici. Olivas Garten je obiteljska saga koja seže u razdoblje talijanske i austrijske vladavine nad hrvatskim Jadranom a počinje s pričom o Hrvatici koja živi u Njemačkoj i jednoga dana saznaje da je od pokojne

bake Olive naslijedila maslinik s dvije stotine zapuštenih ali još dobrih maslini, tamo negdje u Vodicama.

Ministarstvo je Zajednici drastično smanjilo finansijska sredstva. Oni kao volonteri ne mogu ništa uraditi bez ikakvih subvencija. Razvija g. Antičević jedan argument za drugim, nizan- ih na nepreglednu nisku odgovora na pitanje zašto se ništa ne događa.

Od pukog zaprepaštenja nad ovako posloženim outsourcingom promocije hrvatske knjige i posvemašnjim mirenjem s propisanom sadržajnom pasivizacijom zaboravih priupitati: – Tko je

Zajednici onemogućio da se na štandu izvjesi transparant na kojem bi netko svojom pa makar i nevještom rukom na tri, četiri jezika – na njemačkom, engleskom, francuskom, španjolskom i, naravno, hrvatskom – ispisao: Halo!

Romanu Simiću je u njegovog njemačkog nakladnika Voland & Quist izašao roman „Nahrani me“. U zbirci od jedanaest priča – u prijevodu Brigitte Döbert i njemačkog naslova „Von all den unglaublichen Dingen“ – čitamo o autorovu iskustvu i djeteta i roditeljstva.

U knjizi Was will Europa? – Rettet uns vor den Rettern (na hrvatskom bi to glasilo: „Što želi Europa? – Spasite nas od spasitelja“) izdavačke kuće Laika Verlag filozof i publicist Srećko Horvat i slovenski filozof Slavoj Žižek pro-mišljaju Europu u trenutku kad Hrvatska postaje njenom članicom. Između ostalog se pitaju se što je preostalo od slobodarskih ideja kad kapital svime vlada i kako opet relevantnima učiniti interes većeg dijela stanovništva.

Od izdavačke kuće Hoffmann und Campe Zajednica je mogla posuditi i izložiti jedan primjerak novog romana „Restaurant Dalmatia“ u kojem Jagoda Marinic, njemačka književnica i kolumnistica čiji su roditelji Hrvati, piše o domovini i identitetu kao preduvjetima za ispunjeni život.

U ovom nabranjanju ne smijem ni u kojem slučaju zaboraviti najnoviji broj uglednog književnog časopisa „Neue Rundschau“ koji nakladnik S. Fischer izdaje već 122 godina. Naslovnicu ovogodišnjeg 3. broja, izašlog za sam Sajam, na tamnoplavoj podlozi krasiti naslov Kroatien in der EU.

Alida Bremer je okupila trinaest književnica i književnika pa tako između ostalog Marka Pogačara, Ivanu Simić Bodrožić, Nadeždu Čačinović do Renata Barića, Zvonka Makovića i Andelka Milardovića. Odgovarajući na pitanje što Europa može naučiti od Hrvatske oni u eseju, fikcionalnoj priči, glosi, dokumentu

pišu o socijalnoj hladnoći u hrvatskome društvu, nedostatku solidarnosti, bezperspektivnosti političkih odluka koje su donesene jer se navodno moralno povinovati diktatu tržišta, o ksenofobiji.

O svim tim navedenim knjigama na štandu Zajednice ni traga.

Štand Hrvatske dječje knjige bio je u Trici, punoј prepunoј posjetitelja gdje na pola prostora carevaše knjige za djecu i mlade. Pozivajući se na Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, HINA je bila najavila da je hrvatski nastup u cijelosti posvećen predstavljanju knjiga za djecu i mlade i da će se u sklopu programa predstaviti autori Margareta Peršić, Zdenka

Bilušić, Andrea Petrlik, Kašmir Huseinović i Davor Peršić.

Svratih na svečano otvaranje hrvatskog štanda. Na štandu gužva, svi se grle i ljube, vidim i predsjednika Hrvatskog društva pisaca Nikolu Petkovića. Tu je i Dubravka Đurić Nemeć, načelnica Sektora za književno-nakladničku i knjižničnu djelatnost Ministarstva kulture od koje dan ranije saznah da je Ministarstvo bilo raspisalo natječaj za organizaciju nacionalnog nastupa na koji se javila Alida Bremer i Hrvatska dječja knjiga. Do uha mi dođe da se očekuje Berislav Šipuš, zamjenik ministricе.

Govora nismo dočekali, programa još manje. Jedino je neumorni MagisterLudiManBand, neprekidno udarao po svom instrumentu instalaciji iz kućne radnosti davši priliku odrasloj djeci da se ljudi i plješče u ritmu hrvatskih i svjetskih hitova.

I što reći na sve ovo?

Alidi petica za gospodski provedenu koncepciju, a sve one koji se u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske brinu o knjizi, kao i čelnike i Vijeće Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore na magareću klubu. Na Zrinjevcu.

piše:¹ Aleksandra Brnetić
foto: Ivica Košak

¹ Objavljeno s ljubaznim dopuštenjem Hrvatskoga glasa Berlin:
<http://www.hrvatskiglas-berlin.com/?p=128525>

Strani mediji u Njemačkoj: kritičan element integracije?

15. svibnja 2001. je u Mainzu održan stručni seminar o ulozi medija na stranim jezicima u Njemačkoj

Izvješće, ne samo ono novinarsko, mora u načelu zadovoljiti temeljna pitanja: tko, gdje, kada, kako i što! Ovih pet pitanja nalaze se na prvim stranicama svakog telefonskog imenika, pored pozivnih brojeva policije, hitne pomoći i vatrogasaca. (*Be-kannt sind uns diese Fragen auch als fünf W: Wer? Wo? Wann? Wie? Was?*) Primjećujete li? Pitanje zašto? (=warum?) nedostaje! Kada se žuri, u izuzetnim okolnostima i policija i vatrogasci ne pitaju zašto! Međutim u svakodnevnicama, kakvu si svi priželjkujemo, bez jurnjave i žurbe, moralo bi postojati vremena da se stane i upita: Zašto?

Zašto državna služba jedne njemačke pokrajine postavlja pitanje: Jesu li novine na stranom (npr. hrvatskom) jeziku za nas Hrvate u Njemačkoj "smetnja ili utocište"? Iz pozdravne riječi gospode Weber mogli smo razabrati kako se u današnje vrijeme i u Njemačkoj globalizira medijsko tržište. Strani su mediji stasali uz bok njemačkim izdanjima. Etnička kultura useljenika ima svoja sredstva izražavanja. Koči li taj proces integraciju ili je on brana protiv asimilacije? Ne zaboravimo: 9 milijuna stranaca i migranata u Njemačkoj predstavljaju više od 10% potencijala kupovne moći i na kiosku. Unatoč tome, prema izvorima Njemačkog savjeta za novinstvo (*Deutsche Presserat*) - tendencija uporabe njemačkih medija kod stranaca raste. 86% "stranih" domaćinstva ima priključak na kablovsku televiziju. Gospodin Ahmet Kulahçi, voditelj berlinske redakcije turskog dnevnika "Hürriyet" navodi kako preko 80% Turaka u Njemačkoj prati njemačke medije. Unatoč tom trendu promatra profesor na katedri za novinarstvo s Justus-Liebig sveučilišta u Gießenu, gospodin dr. Siegfried Quandt, strane medije i kao - smetnju za integraciju. - Stranci se ne smiju izdvojiti iz njemačke medijske sredine! Pojave netrpeljivosti u njemačkom, posebice žutom tisku, prema strancima objašnjava prof Quant kao pojavu prirodne ksenofobije, dok je ispoljavanje vlastitog nacionalnog ponosa stranaca - glatka netrpeljivost kojoj nema mjesta u prodajnoj mreži slobodnog tržišta. Nadalje tvrdi prof. Quant kako je ekvidistanca između dviju kultura nemoguća.

Multietničnost je prema njemu nemoguća stvar. A kao pozitivni primjer navodi 2 milijuna poljskih migranata koji su se počevši od 1910. useljavali u Njemačku i prošli kroz uspješan postupak asimilacije. Nasuprot takvom stavu iznio je prof. dr. Karl-Heinz Meier-Braun iz međunarodne redakcije SWR-a, u Stuttgartu, primjere

uspješne suradnje sa strancima u kulturnim programima.

No i on primjećuje kako upravo u regalima stranog tiska prevladava karakter žute štampe (Bullewardpresse).

Iz publike je naglašeno kako je kvaliteta medijske kulture bitni preduvjet i za integraciju etničkih manjina bez asimilacije. Politički odgoj u demokraciji i odgovarajuća školska izobrazba bitni su temelji suživota, neodvisno od ciljeva integracije ili asimilacije. A tek 10% mladih stranog podrijetla završava gimnaziju u Njemačkoj. Kod mladih Nijemaca iznosi taj broj više od 40%. Raskorak u razini školskog odgoja je veća prepreka za normalan suživot od dvojezičnosti. Sve dok više od 30% mladih stranaca ne završava nikakvu školsku izobrazbu postojeti će potencijal razdora između kulturnih sredina zemlje domaćina i došljaka. Gospodarska integracija prvih "Gastarbeitera" u vrijeme potpune zaposlenosti je bila preduvjet za zadovoljstvo i slaganje s njemačkom unutarnjom politikom.

U pozadini pojačane potražnje za stručnom radnom snagom (Greencard), za Njemačku je nedopustivo da postoji promidžba kulturnih i političkih neslaganja u stranim medijima. Zamislite si nedoumicu mladog znanstvenika iz npr. Hrvatske koji je stigao u Mainz i tamo našao hrvatsku zajednicu koja broji preko tri tisuće ljudi. Iz te populacije je tek dvoje mladih Hrvatica i Hrvata u Mainzu završilo gimnaziju u školskoj godini 2000./2001. Njemački bi prosjek iznosio 10-20 maturanata na tri tisuće stanovnika! Zar se ne bi taj mladi znanstvenik morao upitati: Zašto sam ja tu potreban, kada potencijal iseljenika (koji bi se mogli i morali kvalificirati) već ovdje živi? Na međunarodnom seminaru u Manizu su sa hrvatske strane sudjelovali: fra Anto Batinić, urednik Žive zajednice, lista Hrvatskih katoličkih zajednica, Biserka Andrijević, urednica Riječi, glasnika Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden, te Ivica Košak urednik Glasnika AMAC-a Deutschland.¹

Störfreid oder Begleiter?

Die fremdsprachigen Medien im Integrationsprozess

... Etwa 5.000 Akademiker, Absolventen der kroatischen Universitäten, leben zurzeit in Deutschland. Die Ausländer, haben wir jetzt gehört, sind gut für Konflikte, Folklore und Kulturaustausch. Aber es wurde vergessen zu sagen, dass die meisten einen bodenständigeren Grund haben, hierher zu kommen, und das ist die wirtschaftliche Lage in ihrem Heimatort.

Wir leben hier in einem Land, dessen Bürger zu jenen 20 Prozent der Weltbevölkerung gehören, die 80 Prozent der Weltressourcen verbrauchen. Das sind sowohl Natur- als auch Human-Ressourcen. Dass im Schlepptau dieses wirtschaftlichen Sogs auch Randgruppen kommen, ist verständlich. 5000 Ingenieure, Ärzte und Zahnärzte kamen aus Kroatien hierher - sie sind dem dortigen Wirtschaftssystem entzogen worden. Laut einer Studie, die der GIT-Verlag veröffentlicht hat, haben wir in der Bundesrepublik ein Verhältnis von einem Ingenieur zu etwa 80 Facharbeitern. Wenn zwei-oder dreitausend Ingenieure aus Kroatien in andere Länder abwandern, egal ob nach Deutschland, in die USA oder nach Kanada, dann heißt das, bezogen auf das oben genannte Zahlerverhältnis, dass mindestens ein 80-faches Volumen an solchen Leuten mitkommen wird, die - einfach gesagt - mitgerissen worden sind.

Wir reden über die Wirtschaft. Jemand hat hier gesagt, man redet wenig von der türkischen Wirtschaft, von türkischen Ressourcen, aber man fährt gerne dorthin in Urlaub, man isst gerne in einem Kebabhaus. Eine Verzerrung des Marktes findet statt, das wertschöpfende Natur- und Humanressourcen-Management und die schlecht bezahlte Dienstleistung driftet auseinander. Dass man aber auf diese Weise die Bodenständigkeit der Leute vor Ort durch das Verschieben von Ressourcen ruinieren hat, darüber gibt es zu wenig Diskussionen, auch in der so genannten ausländischen Presse nicht. Wer weiß schon, dass in Kroatien dringend Arbeiter für die Werften gesucht werden, ebenso Bauarbeiter für den Straßenbau. Ein komisches Auswanderungsland, würde man meinen. Die Entwicklung vieler Länder wie Polen, Tschechien und Ungarn zeigt, dass diese Länder ihre Fachkräfte brauchen. Noch etwas zur Formulierung der Kollegin von vorhin, "zur Armut verdammt": 40.000 Türkinnen und Türken haben eigene Unternehmen in der Bundesrepublik. Sie erwirtschaften für sich einen Wohlstand. Auch wenn dieses eine Minderheit unter den türkischen Migranten ist, zeigt es, dass es auch anders gehen kann.

Ich wehre mich gegen generelle Feststellungen, denn sie schaden der Kommunikation. Dass es Arme gibt und dass manche sehr schwer leiden, das ist richtig. Mit Ressourcen verschiebt man auch die Wohlstandsgrenze: Zum einen zwischen entwickelten und unentwickelten Ländern, zum anderen aber auch in jedem Land zwischen Armen und Reichen. Das heißt, wir haben eine gemischte Situation. Und wenn man nur die Probleme pointiert und in problematische Formeln fasst, dann kommen wir nicht weiter...²

¹ Ivica Košak: Strani mediji u Njemačkoj: kritičan element integracije?, Riječ broj 28, Wiesbaden 2001., str. 14.

² Ivica Košak in Dokumentation der Fachtagung: Störfreid oder Begleiter? Die fremdsprachigen Medien im Integrationsprozess, 15. Mai 2001, Mainz, Seiten 29/30.

Odraz literature u našoj *Riječi*

Pisana riječ ima u Hrvatskoj furtskom sajmu knjiga, Hrvatska zajednica Wiesbaden.

kulturnoj zajednici Wiesbaden kulturna zajednica Wiesbaden

izuzetno važnu ulogu i sva bitna podupirala je hrvatsku književnost i kulturu i organiziravši predavanja i predizvanje popraćena su pisanim mnogobrojna predavanja i predizvanje. Vrijedni članovi stavljanja knjiga te surađujući s izvještajima. Vrijedni članovi Maticom hrvatsk-om.

Wiesbaden već niz godina pohode i događanje koje je u potpunosti posvećeno pisanoj riječi – Frankfurtski sajam knjiga i o tome ostavljaju pisani trag u člancima objavljenima u *Riječi*. U člancima Ivice Košaka (*Riječ* br. 29 i 32) i Slavka Pantelića (*Riječ* br. 35) vidljivo je veliko zadovoljstvo predstavljanjem hrvatske književnosti na Frankfurtskom sajmu knjiga. Tih godina (2002. i 2003.) svoj rad predstavili su i članovi Hrvatske kulturne zajednice: Dragica Anderle i Zdravko Luburić. Godine 2001. su osim predstavljanja hrvatske književnosti na sajmu održane i brojne aktivnosti izvan sajamskog izložbenog prostora koje su pridonijele promociji hrvatske književnosti i kulture u Njemačkoj.

U člancima Marijane Dokoze (*Riječ* br. 41 i *Riječ* br. 43) može se također iščitati zadovoljstvo predstavljanjem hrvatske književnosti na Frankfurtskom sajmu knjiga, ali autorica iznosi opasku kako je hrvatska

književnost bila zastupljena u manjem obimu nego prijašnjih godina. Autorica također skreće pozornost čitatelja na ono s čime se osim hrvatske suočavaju i književnosti drugih naroda – pad broja čitatelja i neizvjesna budućnost tiskane knjige. Osim sudjelovanjem na Frank-

Sve to dokumentirano je u prijašnjim brojevima *Riječi*.

Suradnji s Maticom hrvatskom posvećeno je nekoliko članaka.

Ivo Andrijević piše u *Riječi* br. 20 o trećem susretu ograna i hrvatskom i potrebno ju je kolektivnih članova Matice ponovno intenzivirati jer otvara hrvatske kojem je Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden domaćin. U članku se navodi kako je taj susret bio popraćen mnogobrojnim kulturnim događanjima: predavanja, izložba knjiga, nastup folklora što je hvalevrijedno. Dragica Anderle piše u *Riječi* br. 26 o susretu ograna i kolektivnih članova Matice hrvatske 2000. u Dortmundu, čije je tema bila promicanje hrvatske književnosti u inozemstvu.

Osobito značajno bilo je obilježavanje 160. obljetnice Matice hrvatske o čemu piše Ivo Andrijević u *Riječi* br. 32. Suradnja s tako značajnom kulturnom udrugom priznanje je kvalitetnom i predanom radu članova Hrvatske kulturne

Iz gore spomenutih članaka izvještajima u prijašnjim brojevima *Riječi* može se zaključiti kako je Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden pozitivan primjer kako se promiče hrvatska kultura u inozemstvu.

Članovi Zajednice trude se biti prisutni na bitnim kulturnim događanjima na području na kojem zajednica djeluje, a Frankfurtski sajam knjiga je svakako događanje koje nudi najviše mogućnosti što su članovi HKZ Wiesbaden prepoznali. HKZ Wiesbaden prijašnjih godina nije na tom važnom kulturnom događaju bila prisutna samo kao posjetitelj nego i aktivni sudionik. Hvalevrijedna je i suradnja s Maticom

20 o trećem susretu ograna i hrvatskom i potrebno ju je kolektivnih članova Matice ponovno intenzivirati jer otvara mnoge mogućnosti za daljnje projekte. Iz članaka je vidljivo kako je iza Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden period predanog rada na predstavljanju, njegovajući i stvaranju hrvatske književnosti i drugih vidova kulture u Njemačkoj i tim stopama treba i dalje nastaviti.

Ana Kramarić

IMPRESSUM

RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden
DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT

Vol. XXV, Izbor - Sonderausgabe, Wiesbaden, MMXV

Adresa / Adresse:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
c/o Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, 65510 Idstein
Tel: +49(0)6126-8145, E-Mail: info@hkz-wi.de
<http://www.rijec.hkz-wi.de>

Nakladnik / Verleger:

Hrvatska kulturna zajednica e.V. Wiesbaden
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
V.I.S.d.P.: Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, D-65510 Idstein
E-Mail: ivica.kosak@online.de

Glavna urednica / Redaktionsleitung

Ana Kramarić

Članovi redakcije / Redaktionsmitglieder

Ružica Matanić, Silvija Šljivić, Nada Višak,
Slaven Ljiljanic, Ivan Matotek, Jakov Rimac, Branko Višak

Suradnici / Mitarbeiter

Aleksandra Brnetić, Marijana Dokoza, Marijana Erstić,
Katica Kiš, Rajko Radišić, Jela Šare

Graphik Design / Layout

Ivica Košak

Tisk / Druck

Klicks GmbH, Ziegelhüttenweg 4, 98693 Ilmenau

Rukopisi se ne vraćaju. Za sadržaj napisa odgovaraju autori.

Uredništvo se kao i izdavač ne mora nužno slagati s mišljenjem autora.

*Für unverlangt eingesandte Manuskripte übernehmen wir keine Haftung
und senden diese aus Zeit- und Kostengründen nicht zurück.*

*Für den Inhalt der Beiträge zeichnen die Autoren verantwortlich,
auch spiegelt dieser nicht immer unbedingt die Meinung der Redaktion wider.*

Vertrieb:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

Oglasni / Anzeigen:

1/1S: 100 € 1/2 S: 50 € 1/4 S: 25 € 1/8 S: 13 €

Oglas u boji – dvostruka cijena. Farbdruck - das Doppelte des Preises für S/W Druck

Banka / Bankverbindung:

Wiesbadener Volksbank e.G. Wiesbaden
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
IBAN: DE30510900000021280500
BIC: WIBADE5WXXX

RIJEĆ ISSN 2196-6109

24/90 "Autoportret"

Max Beckmann